

Amsterdam, 2 juni 2021
In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Kwaliteit representativiteitsopgaven 2017-2020

Een analyse op basis van representativiteitsgegevens

Justus van Kesteren
Arjan Heyma

Met medewerking van:
Charlotte Jenniskens-Linders
Toon Remmers

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winst-oogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2021-37

Copyright © 2021 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl

Samenvatting

Inleiding

Werkgevers- en werknemersorganisaties kunnen in collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) afspraken maken over arbeidsvoorwaarden. Vervolgens kunnen zij, in het geval van een bedrijfstak-cao, de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) verzoeken om een algemeenverbindendverklaring (avv). De cao-bepalingen gelden dan in beginsel voor alle werkgevers en werknemers die werkzaam zijn in de betreffende bedrijfstak. Een belangrijke voorwaarde voor het algemeen verbindend verklaren (avv'en) van cao's is het meerderheidsvereiste. Dat vereiste houdt in dat de cao is afgesloten door werkgevers- en werknemersorganisaties die een belangrijke meerderheid van de in de cao-sector werkzame personen vertegenwoordigen. Om aan te tonen dat cao-partijen voldoen aan het meerderheidsvereiste, dienen de partijen een representativiteitsopgave in te dienen met een berekening van de mate waarin zij de cao-sector vertegenwoordigen.

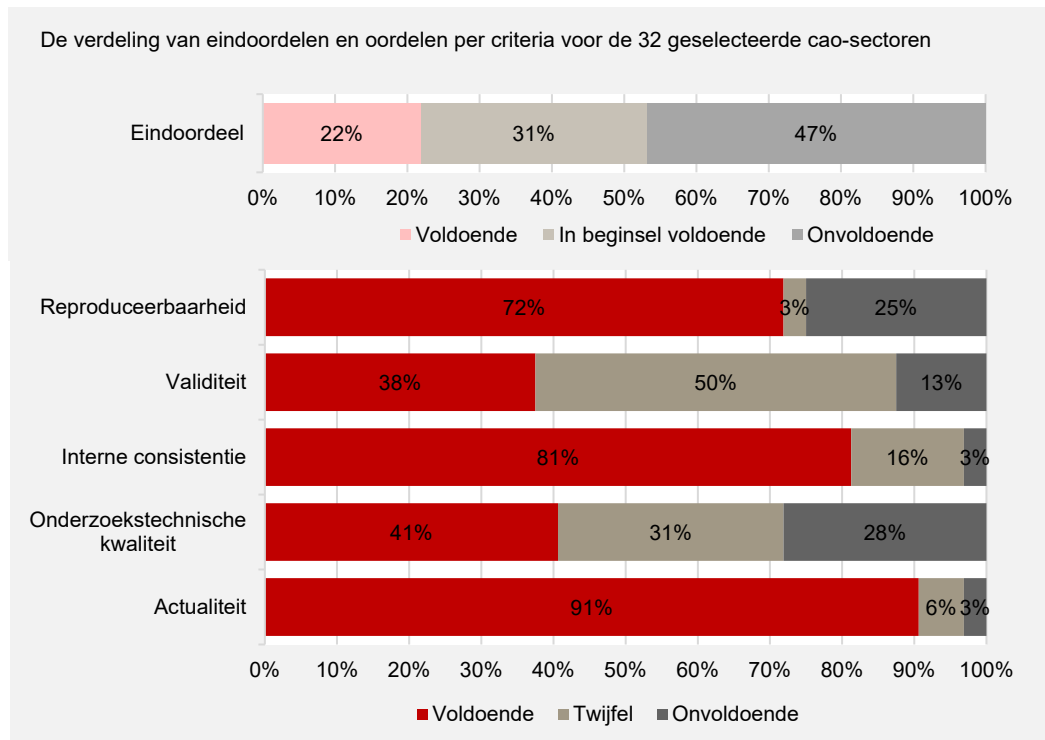
Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft SEO Economisch Onderzoek gevraagd onderzoek te doen naar de kwaliteit van een selectie van representativiteitsopgaven die zijn aangeleverd voor avv-verzoeken in de periode 2017 tot en met 2020. Het primaire doel van het onderzoek is om, op basis van tekortkomingen in deze representativiteitsopgaven, handvatten aan te reiken voor het doorvoeren van kwaliteitsverbeteringen. Daarnaast geeft het onderzoek inzicht in de mogelijkheden tot het gebruik van alternatieve bronnen en aanvullende eisen vanuit de AVG-wetgeving voor het uitvoeren van een representativiteitsonderzoek.

Uitkomsten beoordeling representativiteitsopgaven

Van in totaal 32 door het ministerie geselecteerde avv-verzoeken zijn de representativiteitsopgave, het bronmateriaal en de onderzoeksmethode getoetst op kwaliteit. De selectie is nadrukkelijk *niet* representatief voor alle avv-verzoeken, waarmee het onderzoek geen algemeen beeld geeft van de kwaliteit van representativiteitsopgaven in de periode 2017-2020. Om wel een goede vergelijking met eerdere beoordelingen van representativiteitsopgaven te kunnen maken, vindt de beoordeling (wederom) plaats aan de hand van vijf criteria: reproduceerbaarheid, validiteit, interne consistentie, onderzoekstechnische kwaliteit en actualiteit.

Figuur S.1 presenteert de beoordeling van de geselecteerde avv-verzoeken uit de periode 2017-2020. Hieruit blijkt dat 53 procent van de eindoordelen (in beginsel) voldoende is. De toetssteen waarop de cao-partijen onvoldoende scores zijn veelal de validiteit en de onderzoekstechnische kwaliteit van het onderzoek. Een onvoldoende betekent niet automatisch dat niet wordt voldaan aan het meerderheidsvereiste, maar alleen dat de methode voor de berekening van deze meerderheid voor verbetering vatbaar is. De interne consistentie, actualiteit en reproduceerbaarheid zijn in de meeste gevallen als voldoende beoordeeld.

Figuur S.1 Ruim de helft van de geselecteerde representativiteitsopgaven uit de periode 2017-2020 krijgt het kwaliteitsoordeel '(in beginsel) voldoende'

Bron: SEO Economisch Onderzoek o.b.v. representativiteitsgegevens

Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek zijn er mogelijkheden geïdentificeerd om de kwaliteit van de representativiteitsopgaven te verbeteren. Ten eerste kan de *reproduceerbaarheid* verbeterd worden door zowel de bestanden voor als na uitvoering van databewerkingen en -correcties te bewaren én (vollediger) te omschrijven hoe de bestanden zijn gebruikt. Ten tweede is de *validiteit* te verbeteren door rekening te houden met verschillen tussen de werkgevers en werknemers die onder de werkingssfeer van de cao vallen versus binnen het domein van de registratiegegevens. Tot slot is de *onderzoekstechnische kwaliteit* te verbeteren, voornamelijk door de partijen die enquête-onderzoek uitvoeren, door een grotere steekproef te trekken en (waar mogelijk) non-responsonderzoek uit te voeren.

Bij het aansporen tot verbeteringen dient wel aandacht te zijn voor de proportionaliteit en de belastbaarheid van cao-partijen. Uit gesprekken met betrokken partijen blijkt dat zij het verbeteren van de kwaliteit (baten) niet altijd vinden opwegen tegen de investeringen in tijd en middelen die hiermee gepaard gaan (kosten). Aansluitend geven partijen aan dat er soms te veel eisen worden gesteld aan het exact berekenen van het representativiteitscijfer, terwijl er altijd onzekerheden zijn in de berekeningen. In dit kader kan het helpen om een bandbreedte aan te brengen in de berekeningen, waarmee de onzekerheidsmarge en beperking van gemaakte veronderstellingen worden onderkend.

Daarnaast is het aan te raden cao-partijen aanvullende ondersteuning te bieden bij het uitvoeren van het representativiteitsonderzoek. Dat kan in de vorm van een Excel-hulpmiddel met informatie

over het bewaren, bewerken en toelichten van gegevens. Het hulpmiddel kan functioneren als een “checklist” voor cao-partijen en biedt zekerheid bij het doorlopen van alle stappen die relevant zijn voor de analyse en het bewaren van alle relevante bestanden. De cao-partijen geven aan dat het aanbieden van hulpmiddelen voor het uitvoeren van een analyse van meerwaarde kan zijn, mits het geen dwingend format is.

Alternatieve bron: CBS Microdata

De cao-partijen maken nog maar beperkt gebruik van CBS Microdata voor het berekenen van het representativiteitscijfer. Dit terwijl een analyse op basis van CBS Microdata in potentie een bruikbaar alternatief is voor het berekenen van het representativiteitscijfer, dat door een groot deel van de cao-sectoren kan worden toegepast. Er zijn bij cao-partijen echter twijfels over de betrouwbaarheid van de gegevens, vooral over de geregistreerde cao-code. Doordat werkgevers zelf de gegevens bij de Belastingdienst aanleveren en er op de cao-code geen controle plaatsvindt, is er een reëel risico dat ze de verkeerde gegevens invullen, die vanuit de loonaangifte in de CBS Microdata zijn opgenomen. Het behoeft daarom nader onderzoek op cao-niveau om de betrouwbaarheid en bruikbaarheid van deze registratiegegevens te bepalen.

AVG-wetgeving

Voor het opstellen van een representativiteitsopgave is het in veel gevallen nodig om persoonsgegevens te verwerken. De cao-partij is in dat geval de verwerkingsverantwoordelijke. Dat gaat gepaard met bepaalde verplichtingen die volgens de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van de verwerkingsverantwoordelijke worden verwacht. Zo moet de cao-partij in kaart brengen welke persoonsgegevens zij bijhoudt, voor welk doel zij deze bijhoudt, waar deze vandaan komen en met wie deze worden gedeeld. Dit alles moet worden bijgehouden in een verwerkingsregister. Ook moet de cao-partij de afspraken met derde partijen vastleggen in een verwerkingsovereenkomst. Dit is bijvoorbeeld van toepassing als de cao-partij de gehele analyse voor de representativiteitsopgave laat uitvoeren door een extern onderzoeksbureau. Een ander belangrijk aandachtspunt is dat er niet meer persoonsgegevens mogen worden verwerkt dan noodzakelijk is voor het doel van de gegevensverwerking. Het is daarom van belang om het doel van de gegevensverwerking goed te formuleren en op basis daarvan te bepalen welke persoonsgegevens nodig zijn.

Inhoud

Samenvatting	i
1 Achtergrond van het onderzoek	1
1.1 Vereisten van het avv-verzoek	1
1.2 Doel en onderzoeksvragen	2
1.3 Onderzoeksmethode en toetsingscriteria	3
1.4 Leeswijzer	5
2 Bevindingen	7
2.1 Eindbeoordelingen	7
2.2 Beoordelingen per toetssteen	8
2.3 Aandachts- en verbeterpunten per toetssteen	11
2.4 Aanbevelingen voor ondersteuning aan cao-partijen	20
3 Alternatieve bron: CBS Microdata	21
3.1 Ontsluiten CBS Microdata	22
4 AVG-wetgeving in relatie tot de representativiteitsopgave	25
4.1 AVG-wetgeving en enquête-onderzoek	27
4.2 AVG-wetgeving en onderzoek op basis van gegevens van fondsen	27
4.3 Bronnenonderzoek op basis van CBS Microdata	28
Bijlage A Opzet analyse-hulpmiddel	29

1 Achtergrond van het onderzoek

Dit rapport beschrijft de kwaliteit van representativiteitsgegevens van een selectie van representativiteitsopgaven die zijn aangeleverd voor avv-verzoeken in de periode 2017-2020. Daarbij zijn handvatten aangereikt voor het doorvoeren van kwaliteitsverbeteringen van representativiteitsopgaven. Hierbij is aandacht voor de mogelijkheden tot het gebruik van alternatieve bronnen en de grenzen en mogelijkheden van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

1.1 Vereisten van het avv-verzoek

Het meerderheidsvereiste

Werkgevers en werknemersorganisaties kunnen in collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) afspraken maken over arbeidsvoorwaarden. Dit kunnen zij doen voor een individuele onderneming of voor een hele bedrijfstak. In het geval van een bedrijfstak-cao kunnen zij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) verzoeken om een algemeenverbindendverklaring (avv). De cao geldt dan niet alleen voor de aangesloten werkgevers en hun werknemers, maar voor alle werkgevers en werknemers die werkzaam zijn in de cao-sector. Hieronder vallen ook werkgevers die niet vertegenwoordigd zijn bij de cao-onderhandelingen, omdat zij geen lid zijn van de betrokken werkgeversorganisatie. Zo'n lidmaatschap is namelijk niet verplicht. Het avv'en van een cao moet ervoor zorgen dat er geen concurrentie op arbeidsvoorwaarden binnen een cao-sector ontstaat.

Een belangrijke voorwaarde die de Wet AVV stelt is het meerderheidsvereiste. Dat vereiste houdt in dat de cao waarop het avv-verzoek betrekking heeft is afgesloten door werkgevers- en werknemersorganisaties die een belangrijke meerderheid van de in de bedrijfstak werkzame personen vertegenwoordigen. Om te laten zien dat aan het meerderheidsvereiste wordt voldaan, dienen de cao-partijen de representativiteit als volgt te berekenen:

$$\frac{\text{Het aantal personen werkzaam bij werkgevers gebonden door de cao, die naar aard van hun functie respectievelijk werkzaamheden binnen de werkingssfeer van de cao vallen}}{\text{Totaal aantal personen die binnen de werkingssfeer van de cao vallen, indien deze algemeen verbindend wordt verklaard}} \times 100 \%$$

Om te bepalen of is voldaan aan het vereiste van een belangrijke meerderheid, worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Een meerderheid van 60 procent of meer wordt in ieder geval als 'een belangrijke meerderheid' gekwalificeerd;
- Een meerderheid tussen 55 procent en 60 procent wordt ook nog als een belangrijke meerderheid gekwalificeerd, tenzij het draagvlak voor de cao binnen het werkingssfeergebied gering is of er een zeer scheve verdeling van de meerderheid binnen het werkingssfeergebied bestaat (omdat een cao-sector bijvoorbeeld gedomineerd wordt door enkele zeer grote werkgevers);
- Bij een meerderheid tussen 50 en 55 procent vindt avv niet plaats, tenzij er naar het oordeel van de minister sprake is van bijzondere omstandigheden.

Het Toetsingskader

De betrokken cao-partijen leveren bij een avv-verzoek zelf representativiteitscijfers aan om het vereiste van een belangrijke meerderheid aan te tonen. Hierbij moeten ze voldoen aan het [Toetsingskader](#), waarin staat dat de cijfers een toelichting moeten bevatten over:

1. De gebruikte bronnen voor aantallen werkgevers en werknemers;
2. De gehanteerde onderzoeksmethode;
3. De wijze van meting;
4. De peildatum of periode waarop de cijfers betrekking hebben;
5. De grenzen van het domein waarover gegevens zijn verzameld.

Daarnaast staat in het Toetsingskader dat het ministerie van SZW periodiek onderzoek laat doen naar de kwaliteit van de representativiteitsgegevens. De cao-partijen die geselecteerd zijn voor het onderzoek, zijn verplicht de noodzakelijke gegevens beschikbaar te stellen. Dit betekent onder meer dat alle oorspronkelijke (bron)gegevens die zijn gebruikt bij de opgave van de representativiteit bij het avv-verzoek bewaard moeten blijven. Door deze bewaarplicht kan zorgvuldig worden getoetst of de cao-partners, die een avv-aanvraag indienen, inderdaad voldoen aan het meerderheidsvereiste.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Dit onderzoek biedt van in totaal 32 door het ministerie geselecteerde avv-verzoeken uit de periode 2017-2020 inzicht in de vraag of de cao-partijen adequate cijfers aanleveren over de mate waarin zij de cao-sector vertegenwoordigen. Deze cao-sectoren zijn niet representatief voor alle avv-verzoeken, maar zijn geselecteerd door het ministerie van SZW omdat zij verwachten dat de analyse van deze representativiteitsopgaven nuttige inzichten biedt.

Doel van het onderzoek

Het primaire doel van het onderzoek is om cao-partijen handvatten aan te reiken voor het doorvoeren van kwaliteitsverbeteringen in hun representativiteitsopgaven. Hiervoor dient het onderzoek eerst de tekortkomingen van deze opgaven in kaart te brengen, waarna suggesties gedaan worden voor verbeteringen. Verder dient het onderzoek handvatten te bieden voor het verbeteren van de ondersteuning en begeleiding van cao-sectoren bij het uitvoeren van het representativiteitsonderzoek. Hierbij is ook aandacht voor de mogelijkheden tot het gebruik van alternatieve bronnen en de grenzen en mogelijkheden van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Onderzoeksvragen

Op basis van de doelstellingen zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat is de kwaliteit van de representativiteitsopgaven van de geselecteerde cao-sectoren?
2. Op welke onderdelen scoort de opgave onvoldoende en wat zijn daarbij de aanbevelingen aan cao-partijen om dit te verbeteren? Hoe verhouden de beoordelingen zich tot de beoordelingen uit eerder onderzoek naar de kwaliteit van representativiteitsopgaven?
3. Zijn er betere, alternatieve bronnen voor de representativiteitsopgave in de cao-sector beschikbaar (te maken) en wat is ervoor nodig om die te ontsluiten?
4. Wat zijn de mogelijkheden/bepalingen voor cao-partijen bij het verzamelen van de voor de representativiteitsopgave benodigde gegevens zonder in strijd te komen met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)?

1.3 Onderzoeksmethode en toetsingscriteria

Benaderen avv-verzoekers

SZW heeft contactgegevens gedeeld van personen die betrokken zijn (geweest) bij het aanleveren van de 32 te onderzoeken representativiteitsopgaven. Deze personen zijn in eerste instantie namens SZW schriftelijk benaderd door SEO Economisch Onderzoek (SEO) om mee te werken aan het onderzoek. Hierbij is verzocht om informatie aan te leveren over de gehanteerde cijfers, bronnen en methoden voor de representativiteitsopgave. Bij het uitblijven van een reactie zijn de contactpersonen telefonisch benaderd. Alle partijen hebben uiteindelijk hun medewerking verleend aan het onderzoek. SEO heeft vervolgens de beoordeling van de representativiteitscijfers uitgevoerd.

De toetsingscriteria

De aangeleverde representativiteitsopgave, het bronmateriaal en de onderzoeksmethode zijn per cao-sector getoetst op kwaliteit. Om een goede vergelijking van de beoordeling in eerdere rapportages te maken, heeft de beoordeling plaatsgevonden aan de hand van vijf criteria:

1. **Reproduceerbaarheid**
Als criterium geldt dat alle gebruikte gegevens en berekeningswijzen beschikbaar moeten zijn, waarmee het representativiteitscijfer, zoals door cao-partijen berekend, in beginsel door een derde partij zelfstandig kan worden gereproduceerd;
2. **Validiteit**
Het begrip validiteit heeft betrekking op de vraag of daadwerkelijk datgene wordt gemeten wat beoogd was. Zijn de juiste begrippen gemeten? Daarbij zijn twee aspecten van belang. De eerste is de operationalisering: hebben cao-partijen (de termen boven en onder de streep van) het representativiteitscijfer voor hun cao-sector of branche gedefinieerd in overeenstemming met hetgeen bedoeld is in het Toetsingskader? Het tweede aspect is de meting als zodanig: is er vervolgens ook in overeenstemming met de operationele definities gemeten?
3. **Interne consistentie**
Hier gaat het erom dat de eenheid die wordt gebruikt om de ‘teller’ weer te geven overeenstemt met de eenheid om de ‘noemer’ in uit te drukken. Het betreft de volgende zaken:
 - Gebruikte meeteenheden;
 - Peildatum van de gegevens;
4. **Onderzoekstechnische kwaliteit**
Een beoordeling van de kwaliteit van de gebruikte onderzoeksmethoden is de volgende stap. Hierbij is het van belang of deze voldoen aan de minimale zorgvuldigheidseisen wat betreft de volgende zaken:
 - Toepasselijkheid van de methode;
 - Omvang van de steekproef;
 - Representativiteit en/of weging;
 - Analyses en/of berekeningen;
 - Kwaliteit van registratie;
5. **Actualiteit**
De (bron)gegevens waarop het representativiteitscijfer is gebaseerd, mogen in principe niet ouder zijn dan één jaar, te rekenen vanaf de ingangsdatum van de cao.

Het beoordelingsproces

SEO heeft de door cao-sectoren aangeleverde gegevens getoetst aan de hand van de toetsingscriteria. In vrijwel alle gevallen was de aangeleverde informatie niet volledig; de brongegevens ontbraken of het was onduidelijk waarom voor een bepaalde methode, bron of berekening is gekozen. Dergelijke informatie is voor een juiste beoordeling van de gegevens noodzakelijk. Als de aangeleverde informatie niet volledig of niet (volledig) duidelijk was, zijn aan de cao-partijen per e-mail aanvullende vragen gesteld. In alle gevallen hebben de cao-partijen de aanvullende vragen beantwoord. Er waren in veel gevallen wel schriftelijke en/of telefonische rappels nodig. Dat rappels nodig waren, had voornamelijk te maken met de grote drukte bij cao-partijen als gevolg van de coronacrisis.

Na beantwoording van de vragen is per avv-verzoek een beschrijving gemaakt van de gegevens: de datum van het avv-besluit, de definities uit de cao, het opgegeven representativiteitscijfer, de gebruikte bronnen, de wijze van berekenen en de peildatum van de gebruikte gegevens. De beschrijving leidt tot een reconstructie van de wijze waarop de partijen het representativiteitscijfer hebben berekend.

Vervolgens is per cao-sector een waardeoordeel op elk van de vijf verschillende criteria gegeven (reproduceerbaarheid, validiteit, actualiteit, consistentie en technische kwaliteit). Per criterium zijn drie oordelen mogelijk:

- **Voldoende:** de representativiteitsopgave voldoet aan het criterium;
- **Twijfel:** een criterium krijgt het oordeel twijfel als er sprake is van een onzorgvuldigheid of afwijking met een (naar verwachting) kleine vertekening van het representativiteitscijfer als gevolg;
- **Onvoldoende:** de representativiteitsopgave voldoet niet aan het criterium.

De beoordeling op deze aspecten is gebruikt om per representativiteitsopgave een gemotiveerde eindbeoordeling op te stellen. Uitgangspunt is dat alle aspecten afzonderlijk in acht moeten zijn genomen om tot een juiste berekening van het representativiteitscijfer te komen. Het eindoordeel kan vier vormen aannemen:

- **Voldoende**
Een opgave is als voldoende beoordeeld wanneer de opgave op alle vijf de deelaspecten voldoende scoort;
- **In beginsel voldoende**
Een opgave is als in beginsel voldoende beoordeeld wanneer één of meerdere van de deelaspecten het oordeel twijfel krijgt, maar er geen onvoldoende is gegeven;
- **Onvoldoende reproduceerbaar**
Een opgave is als onvoldoende reproduceerbaar beoordeeld wanneer het deelaspect reproduceerbaarheid als onvoldoende is beoordeeld. Het oordeel onvoldoende betekent niet dat het representativiteitscijfer onjuist is, maar dat niet meer (volledig) te achterhalen is hoe het cijfer tot stand is gekomen;

- **Onvoldoende zorgvuldig berekend**
Een opgave is als onvoldoende zorgvuldig berekend beoordeeld wanneer één van de deelaspecten validiteit, interne consistentie, onderzoekstechnische kwaliteit of actualiteit als onvoldoende is beoordeeld.

Er is uitsluitend beoordeeld of een bepaalde methode, bron of procedure de minimale toets der zorgvuldigheid kan doorstaan. Met andere woorden: het gaat er niet om of de best mogelijke methode is gebruikt, maar alleen of het resultaat acceptabel is. Vandaar dat het oordeel ‘goed’ niet tot de opties behoort. Bovendien – en dit is belangrijk om te benadrukken – staat een score van onvoldoende niet gelijk aan ‘geen voldoende meerderheid’ zoals vereist voor avv, maar alleen dat de methode voor de berekening van deze meerderheid voor verbetering vatbaar is. Bij de beoordeling is dan ook geen rekening gehouden met het al of niet voldaan zijn aan het meerderheidsvereiste. Dit is weliswaar relevant voor de goedkeuring van het avv-verzoek, maar niet voor de beoordeling van de kwaliteit van het representativiteitsonderzoek dat de cao-partijen uitvoeren.

Daarnaast zijn per cao-sector aanbevelingen gedaan voor het verbeteren van de representativiteitsopgave bij een volgend avv-verzoek. Aanbevelingen zijn ook gedaan wanneer de representativiteitsopgave als voldoende is beoordeeld. Deze aanbevelingen zijn gericht op het verbeteren van de kwaliteit van de representativiteitsopgave. De beoordeling en aanbevelingen zijn vertrouwelijk gedeeld met de cao-partijen, met een afschrift aan het ministerie van SZW.

Expertmeetings

Door het evalueren van de representativiteitsopgaven is een beeld ontstaan van de kwaliteit van het representativiteitsonderzoek van de geselecteerde cao-sectoren. Om ook een beeld te krijgen van de ervaringen van de betrokken partijen zelf, zijn twee expertmeetings georganiseerd met ieder zeven deelnemers. Zowel vertegenwoordigers van de beheerders van brongegevens (zoals pensioenfondsen), de uitvoerders van het onderzoek (cao-partijen of extern onderzoeksbureau) als degenen die het proces coördineren (belangenvertegenwoordigers) namen deel aan de bijeenkomst. Tijdens de bijeenkomsten zijn de aanbevelingen die voortkomen uit dit onderzoek getoetst op haalbaarheid en uitvoerbaarheid. Daarnaast is in bredere zin besproken waar de cao-sectoren tegenaan lopen bij het opstellen van een representativiteitsopgave. De inhoudelijke conclusies zijn verwerkt in deze rapportage.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft de kwaliteit van een selectie van representativiteitsopgaven die zijn aangeleverd voor de algemeenverbindendverklaring van cao’s in de jaren 2017 tot en met 2020. Hoofdstuk 2 geeft de bevindingen van het onderzoek weer: een overzicht en beschouwing van de beoordelingen en suggesties voor het verbeteren van representativiteitsopgaven. Vervolgens is in Hoofdstuk 3 gerapporteerd over de mogelijkheden voor het gebruik van alternatieve gegevensbronnen voor het opstellen van representativiteitsopgaven. Tot slot gaat Hoofdstuk 4 dieper in op de mogelijkheden en beperkingen die de AVG oplegt aan het gebruik van gegevens voor het opstellen van representativiteitsopgaven.

2 Bevindingen

De representativiteitsopgaven van de onderzochte cao-sectoren zijn voor verbetering vatbaar op het gebied van de validiteit, reproduceerbaarheid en onderzoekstechnische kwaliteit. Bij het doorvoeren van verbeteringen dient wel aandacht te zijn voor proportionaliteit en de belastbaarheid van cao-partijen.

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen van het onderzoek weergegeven. Hierbij is eerst ingegaan op de eindbeoordelingen van de opgaven en de beoordelingen per toetssteen (paragraaf 2.1 en 2.2). Vervolgens zijn per toetssteen een aantal aandachtspunten en suggesties voor verbeteringen uiteengezet (paragraaf 2.3). Daarnaast zijn een aantal algemene suggesties gedaan ter ondersteuning van het representativiteitsonderzoek (paragraaf 2.4).

2.1 Eindbeoordelingen

Van de 32 geselecteerde sectoren voldoen er 7 zonder meer aan de eisen, zie Tabel 2.1. Dit houdt in dat de opgave op alle onderdelen als voldoende is beoordeeld. Daarnaast zijn er 10 opgaven die in beginsel voldoen aan de eisen. In 15 gevallen voldoet de totstandkoming van het representativiteitscijfer niet aan de eisen doordat het cijfer niet reproduceerbaar is (4 opgaven), de berekening niet voldoende zorgvuldig is uitgevoerd (7 opgaven) of de opgave zowel niet reproduceerbaar is als onvoldoende zorgvuldig is uitgevoerd (4 opgaven). In totaal is 53 procent van de opgaven als (in beginsel) voldoende beoordeeld en 47 procent als onvoldoende. Een onvoldoende betekent echter niet dat er niet wordt voldaan aan het meerderheidsvereiste, maar dat de kwaliteit van het onderzoek dat leidt tot de totstandkoming van deze opgave voor verbetering vatbaar is.

Tabel 2.1 Ruim de helft van de 32 beoordeelde representativiteitsopgaven uit de periode 2017-2020 voldoet (in beginsel) aan de gestelde eisen in het Toetsingskader

Oordeel	Aantal	Aandeel (%)
Voldoet aan de eisen	7	22%
Voldoet in beginsel aan de eisen	10	31%
Onvoldoende reproduceerbaar	4	13%
Onvoldoende zorgvuldige berekeningswijze	7	22%
Onvoldoende reproduceerbaar & zorgvuldig	4	13%
Totaal	32	100%

Bron: SEO Economisch Onderzoek o.b.v. representativiteitsgegevens

Vergelijking met eerder onderzoek

Een groot aantal (24) van de geselecteerde cao-sectoren zat ook in het evaluatieonderzoek voor de periode 2013-2016, uitgevoerd door Panteia. De criteria en wijze van beoordelen zijn identiek tussen beide onderzoeken, wat het tot op zekere hoogte mogelijk maakt om het eindoordeel over de

individuele opgaven te vergelijken tussen beide evaluaties. Tabel 2.2 laat zien dat de representativiteitsopgaven van tien van de 24 cao-sectoren beter zijn beoordeeld dan in het vorige evaluatieonderzoek. Deze cao-sectoren hebben vermoedelijk de aanbevelingen van Panteia (deels) opgevolgd, waardoor het eindoordeel hoger is uitgevallen. Daarentegen zijn de opgaven van zeven van de 24 cao-sectoren slechter beoordeeld en ontvingen nog eens zeven cao-sectoren eenzelfde oordeel als in het vorige onderzoek. Hierbij zij opgemerkt dat – ondanks het gebruik van dezelfde criteria en methode – de uiteindelijke beoordeling een waardeoordeel blijft, waardoor het mogelijk is dat SEO strenger of minder streng is geweest in de beoordeling dan Panteia. De verandering in oordeel is daarom niet geheel toe te schrijven aan de kwaliteit van de representativiteitsopgaven. Een andere oorzaak kan zijn dat partijen andere bronnen of een andere onderzoeksmethode hebben gebruikt ten opzichte van de eerdere opgave.

Tabel 2.2 31 procent van de geselecteerde cao-sectoren krijgt een betere beoordeling in de periode 2017-2020 dan in de periode 2013-2016

Score t.o.v. 2013-2016	Aantal	Aandeel (%)
Beter	10	31%
Gelijk	7	22%
Slechter	7	22%
Niet onderzocht in 2013-2016 ¹	8	25%
Totaal	32	100%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Panteia o.b.v. representativiteitsgegevens

De bevindingen zijn niet representatief voor de representativiteitsopgaven van alle cao-sectoren in Nederland. Het is ook uitdrukkelijk geen doelstelling van dit onderzoek om de bevindingen te generaliseren naar alle representativiteitsopgaven van de avv-verzoeken. Het gaat hier immers om een selectie van geringe omvang met als doel te achterhalen waar de kwaliteit van representativiteitsopgaven kan worden verbeterd.

2.2 Beoordelingen per toetssteen

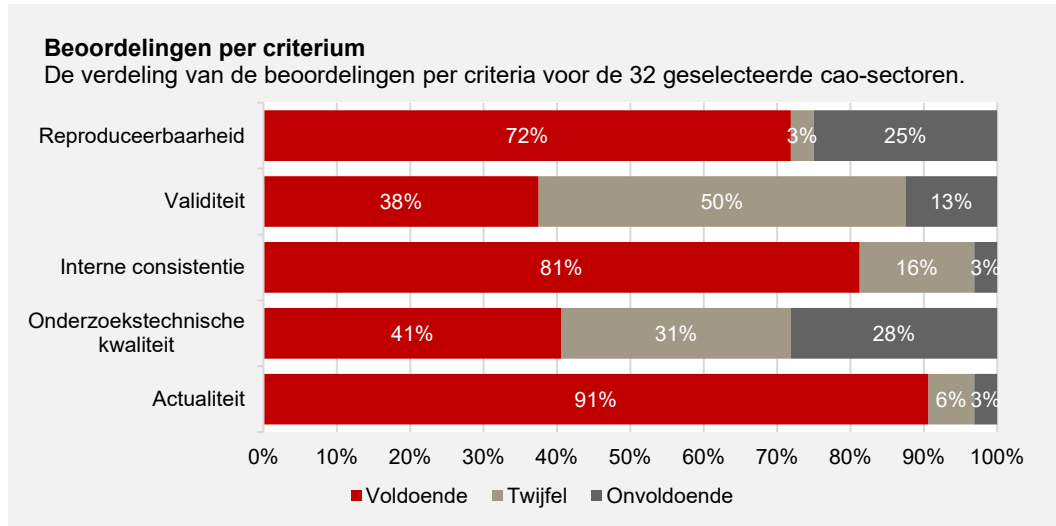
De representativiteitsopgaven zijn beoordeeld op de criteria: reproduceerbaarheid, validiteit, interne consistentie, onderzoekstechnische kwaliteit en de actualiteit van de brongegevens. Figuur 2.1 geeft een overzicht van de scores op de verschillende criteria.² Hieruit blijkt dat de geselecteerde cao-sectoren over het algemeen goed scoren op de actualiteit van de gegevens: de (bron)gegevens dateren van minder dan één jaar voor inwerkingtreding van de cao. Ook is het representativiteitscijfer overwegend goed reproduceerbaar doordat de cao-sectoren de achterliggende data en analysebestanden bewaren en beschikbaar stellen. Daarnaast maken veel cao-sectoren gebruik van één bron om zowel de teller (de direct gebonden werknemers) als de noemer (alle werknemers die onder de werkingssfeer van de cao vallen) van de berekening in te schatten, waardoor er sprake

¹ De sectoren die niet zijn onderzocht in de periode 2013-2016, zijn wel onderzocht tussen 2004-2008. Deze periode ligt te ver af van de huidige onderzoeksperiode om een zinvolle vergelijking te maken.

² Het onderdeel krijgt de score 'Voldoende' als alle subcriteria als voldoende zijn beoordeeld. Indien één of meer subcriteria als twijfelachtig zijn beoordeeld, dan is het onderdeel als 'Twijfel' weergegeven. Het oordeel 'Onvoldoende' is gegeven als minimaal één subcriterium als onvoldoende is beoordeeld.

is van een hoge mate van interne consistentie. Daarentegen scoren de geselecteerde cao-sectoren minder goed op de validiteit en onderzoekstechnische kwaliteit van de berekening. In paragraaf 2.3 wordt dieper ingegaan op de aspecten die voor verbetering vatbaar zijn.

Figuur 2.1 De onderzochte representativiteitsopgaven scoren over het algemeen goed op actualiteit en interne consistentie van de gebruikte gegevens, de onderzoekstechnische kwaliteit is vaak nog een punt van aandacht

Bron: SEO Economisch Onderzoek o.b.v. representativiteitsgegevens

Bronnenonderzoek en enquête-onderzoek

Het is relevant om onderscheid te maken tussen twee methoden voor de berekening van het representativiteitscijfer: bronnenonderzoek en enquête-onderzoek. Bij bronnenonderzoek maakt de cao-partij gebruik van bestaande registratiegegevens. Hierbij putten de meeste cao-partijen uit gegevens van een bedrijfstakpensioenfonds of sociaal fonds. Bij enquête-onderzoek verzamelt de cao-partij zelf informatie over de werknemersaantallen door een steekproef te trekken onder de relevante organisaties die onder de werkingssfeer van de cao vallen, of door alle relevante organisaties te bevragen. Van de door SZW geselecteerde cao-sectoren zijn er 9 die hoofdzakelijk gebruikmaken van enquête-onderzoek; de overige 23 cao-sectoren maken hoofdzakelijk gebruik van registratiebronnen.³

Figuur 2.2 laat zien dat de oordelen per toetssteen sterk verschillen tussen beide methoden. Dat is ook niet verrassend: de methodiek, analyse en benodigde onderzoekstechnische vaardigheden verschillen sterk tussen beide vormen van onderzoek:

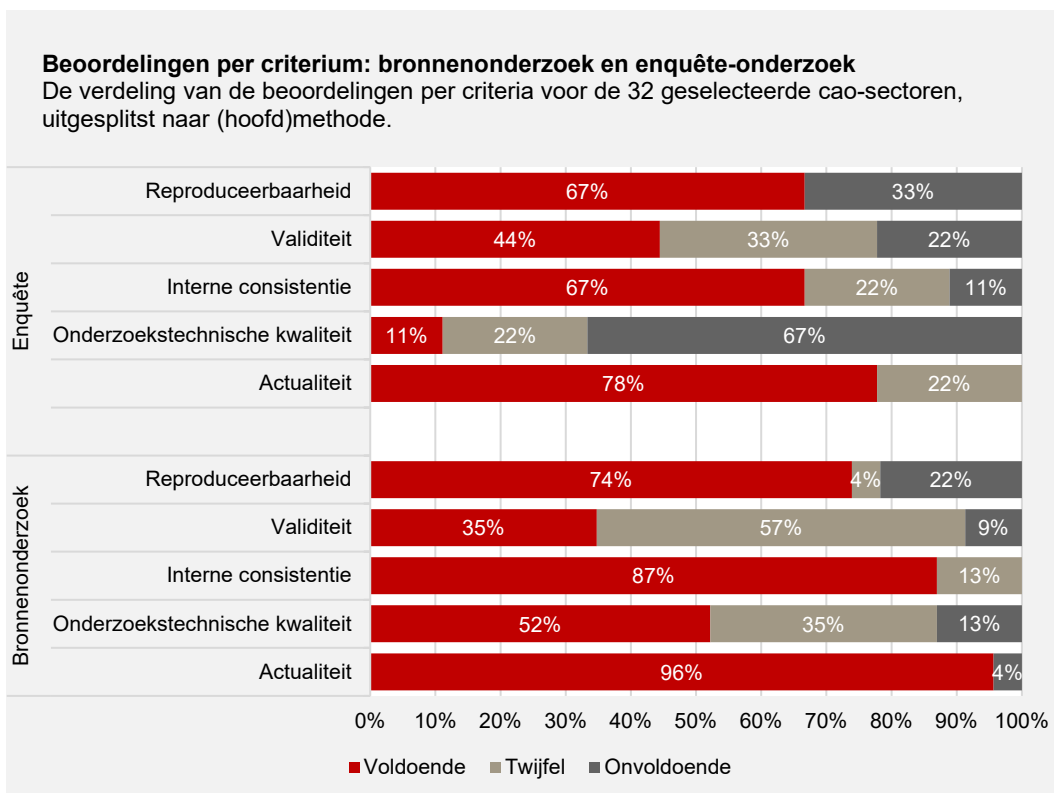
- Bij enquête-onderzoek is het van belang om een steekproef te trekken die van voldoende omvang is en vervolgens de uitkomsten representatief te maken voor de hele cao-sector. Bij de geselecteerde cao-sectoren die enquête-onderzoek uitvoeren gaat dit vaak niet

³ Deze indeling richt zich uitsluitend op de methode die *hoofdzakelijk* gebruikt is voor het bepalen van de representativiteit. In de praktijk is het minder eenduidig: in sommige gevallen vult de cao-partij de hoofd-analyse aan met registratiegegevens of juist met enquêtegegevens.

goed, waardoor de opgaven slecht scoren op onderzoekstechnische kwaliteit. Dat is lang niet altijd te wijten aan de cao-sectoren zelf, bijvoorbeeld omdat indirect gebonden werkgevers (die alleen bij algemeenverbindendverklaring onder de cao vallen) binnen de cao-sector onvoldoende medewerking aan de enquête verlenen. In dat geval is de keuze voor een enquêteonderzoek niet altijd de beste keuze;⁴

- Bij bronnenonderzoek bevatten de registratiebestanden doorgaans gegevens over alle werkgevers en werknemers in een cao-sector. Hierdoor is het niet nodig om een steekproef te trekken en de uitkomsten representatief te maken. Wel is het vaak zo dat de registratiegegevens afkomstig zijn van een pensioenfonds of sociaal fonds van een sector, die vaak een net iets andere werkingssfeer kennen. Dat maakt het van belang om de registratiebestanden te corrigeren voor afwijkingen tussen de werkingssfeer van de cao en het domein van de registratiegegevens. Bij de geselecteerde cao-sectoren die bronnenonderzoek uitvoeren, valt op dat dit corrigeren vaak niet (volledig) gedaan wordt, waardoor de validiteit van de meting onvoldoende of voor verbetering vatbaar is.

Figuur 2.2 Het oordeel op de verschillende toetsingscriteria verschilt sterk tussen opgaven die hoofdzakelijk gebruikmaken van bronnenonderzoek en opgaven die hoofdzakelijk gebruikmaken van enquêteonderzoek

Bron: SEO Economisch Onderzoek o.b.v. representativiteitsgegevens

⁴ Hierbij zij opgemerkt dat cao-partijen niet altijd de keuze hebben om gebruik te maken van andere bronnen dan eigen enquêtegegevens. Dat is bijvoorbeeld het geval als er geen registratiegegevens over de werknemers en werkgevers binnen de cao-sector beschikbaar zijn.

2.3 Aandachts- en verbeterpunten per toetssteen

Om een beter beeld te krijgen van de redenen dat een cao-sector een ‘twijfel’ of ‘onvoldoende’ scoort op een van de criteria, wordt in deze paragraaf dieper ingegaan op de aandachts- en verbeterpunten voor de representativiteitsopgaven. Daarbij wordt telkens expliciet onderscheid gemaakt tussen bronnenonderzoek en enquête-onderzoek.

Reproduceerbaarheid

Bij het beoordelen van de reproduceerbaarheid van de representativiteitsopgave is SEO van de veronderstelling uitgegaan dat de aangeleverde informatie in overeenstemming is met de achterliggende brongegevens, en dat deze brongegevens op zichzelf juist zijn. SEO is er ook van uitgegaan dat de aangesloten werkgevers volgens de ledenlijst ook daadwerkelijk lid zijn van de branche- of werkgeversorganisatie en dat het door de werkgever opgegeven aantal werknemers klopt.

Bij 8 cao-sectoren is de berekening van de representativiteit in onvoldoende mate reproduceerbaar door een derde partij. Ook is er één cao-sector die het oordeel ‘twijfel’ heeft gekregen bij reproduceerbaarheid. Dat een cao-sector het oordeel ‘twijfel’ of ‘onvoldoende’ krijgt, heeft een aantal oorzaken:

- Er ontbreekt in het bronnenonderzoek één centraal bestand waarin onderscheid gemaakt kan worden tussen de direct gebonden werkgevers (die lid zijn van een gebonden werkgeversorganisatie) en de indirect gebonden werkgevers (die alleen na algemeenverbindendverklaring onder de cao vallen). Dat onderscheid is essentieel voor het berekenen van het representativiteitscijfer. Door een kolom toe te voegen met een indicatie of een werkgever wel of geen lid is van een gebonden werkgeversorganisatie, is het representativiteitscijfer beter te reproduceren;
- Er zijn correcties gemaakt in het registratiebestand van (bijvoorbeeld) het pensioenfonds om deze in lijn te krijgen met de werkingssfeer van de cao, maar alleen het bestand vóór of na uitvoering van correcties is gedeeld. Idealiter wordt zowel het registratiebestand vóór als na uitvoering van correcties bewaard, zodat de correcties reproduceerbaar zijn;
- De (bron)bestanden met werknemersaantallen per werkgever zijn aangeleverd in een pdf-formaat. Hierdoor kan een derde partij het representativiteitscijfer alleen reproduceren door middel van een handmatige telling. Dat is in het geval van cao-sectoren waarin veel werkgevers actief zijn niet goed mogelijk. Bovendien zijn eventuele fouten in de berekening of in de registratie lastiger te traceren. Het is daarom aan te raden de bestanden aan te leveren in een bruikbaar format, zoals Excel (xlsx), zodat berekeningen en gegevens door een derde partij zijn te controleren en reproduceren;
- Bij enquête-onderzoek ontbreken in een aantal gevallen achterliggende data- en analysebestanden, zoals belbestanden en berekeningen. Hierdoor is het representativiteitscijfer niet reproduceerbaar. Het is daarom aan te raden deze bestanden te bewaren. Als het onderzoek door een extern bureau is uitgevoerd, kan de cao-partij in de offerte opnemen dat ook het data- en analysebestand onderdeel vormt van het gevraagde eindproduct.

Uit de expertmeetings blijkt dat er bij sommige cao-partijen onduidelijkheid is over de bewaartermijn van de gegevens. Een aantal cao-partijen geeft aan de gegevens niet te lang te willen bewaren, aangezien dit met het oog op de AVG-wetgeving onwenselijk is. Het is echter conform de AVG-

wetgeving om de gegevens te bewaren, zolang deze nodig zijn voor het doel van het onderzoek. Doordat het evaluatieonderzoek de laatste mogelijke actie is die onder het doel van het onderzoek 'hangt', mogen de gegevens worden bewaard. Desalniettemin is het van belang om de bewaartermijn concreet af te stemmen tussen de cao-partijen en de bronverstrekker (bijv. het pensioenfonds). Dat gebeurt doorgaans middels een verwerkingsovereenkomst, waarin zowel de bewaartermijn van de gegevens als wat er met de gegevens gebeurt nadat de bewaartermijn is verstreken moeten zijn vastgelegd (zie ook Hoofdstuk 4). Het is aan te bevelen in ieder geval een bewaartermijn tot aan het volgende avv-besluit vast te leggen, aangezien het evaluatieonderzoek betrekking heeft op de representativiteitsopgave die ten grondslag ligt aan het meest recente avv-besluit.

Validiteit

Bij 4 cao-sectoren is de validiteit als onvoldoende beoordeeld en bij 16 cao-sectoren zijn er twijfels over de validiteit. Over het algemeen ontbrak vaak (in eerste instantie) een uitleg over de mate waarin de grenzen van het domein waarop de registratiegegevens betrekking hebben in lijn zijn met de werkingssfeer van de cao én hoe rekening is gehouden met eventuele afwijkingen. Deze toelichting is essentieel voor de validiteit van de meting. Het is in dit verband van belang dat de cao-partijen in de representativiteitsopgave een duidelijke omschrijving geven van de groepen waarvoor gecorrigeerd moet worden en op welke wijze deze correctie is uitgevoerd.

Bij bronnenonderzoek ontstaan problemen met de validiteit voornamelijk wanneer de werkingssfeer van de cao niet volledig overeenkomt met de populatie waarop het gebruikte bronbestand betrekking heeft. Hierbij zijn de volgende aandachts- en verbeterpunten gesignaleerd:

- Er zijn groepen werknemers (zoals vakantiekrachten, directeuren of bestuurders) die niet onder de werkingssfeer van de cao vallen, maar wel onder de verplichtstelling van het pensioenfonds (of andersom). Als de cao-partij in dat geval de registratiegegevens van het pensioenfonds wil gebruiken voor de berekening van de representativiteit, dan moeten de bestanden eerst aangepast worden: er moeten werkgevers en werknemers verwijderd (toegevoegd) worden uit (aan) de registratiegegevens om de werkingssfeer van de cao correct te operationaliseren. Dat gebeurt echter niet altijd (volledig). Een belangrijke reden is dat de benodigde gegevens om een correctie uit te kunnen voeren niet altijd beschikbaar zijn in de registratiegegevens. In dat geval kan de cao-partij een enquête-onderzoek uitvoeren of een veronderstelling/vuistregel hanteren (zie Box 2.1). Als het gaat om een kleine groep is het doorgaans ook voldoende om te beargumenteren waarom het gaat om een kleine afwijking en waarom de invloed op het representativiteitscijfer beperkt is;
- Er zijn werkgevers die meerdere cao's toepassen, maar in de berekening wordt te werk gegaan alsof alle werknemers van deze werkgevers onder de eigen cao vallen. Door deze veronderstelling te maken, kunnen vertekeningen in het representativiteitscijfer ontstaan. Immers zijn in dat geval ook werknemers meegenomen in de representativiteitsberekening die onder een andere cao vallen. Toch maken cao-partijen deze veronderstelling omdat in de registratiegegevens niet zichtbaar is voor welk aandeel werknemers de werkgever de eigen cao toepast. In dat geval is het echter beter om een inschatting te maken van het aandeel werknemers dat onder de eigen cao valt, om vervolgens dit aandeel te extrapoleren naar alle werkgevers die meerdere cao's toepassen. Mogelijk kan dit op basis van de bestanden van het pensioenfonds (het is niet ongebruikelijk dat het pensioenfonds per werknemer bijhoudt onder welke cao de werknemer valt). Als dat niet mogelijk is, dan kan de

cao-partij het aandeel bepalen op basis van een klein maar representatief enquête-onderzoek of door een veronderstelling/vuistregel te maken van het aandeel werknemers dat onder de eigen cao valt (zie Box 2.1). Als het gaat om een klein aantal werkgevers, dan is het doorgaans ook voldoende om te beargumenteren waarom de invloed op het representativiteitscijfer beperkt is;

- Er zijn bij sommige werkgevers geen werknemers meegeteld in de representativiteitsberekening, terwijl de werkgever wel werknemers in dienst heeft die onder de werkingssfeer van de cao vallen. Dat komt voor bij het gebruik van bestanden van een pensioenfonds of sociaal fonds, waarbij een deelnemersaantal van 0 staat geregistreerd als er geen gegevens beschikbaar zijn over het aantal werknemers dat bij de desbetreffende werkgever actief is. In dat geval dient een inschatting gemaakt te worden van het aantal werknemers bij deze werkgever, bijvoorbeeld op basis van werknemersaantallen uit eerdere jaren voor de desbetreffende werkgever, extrapolatie of aanvullend (enquête- of online) onderzoek.

Bij enquête-onderzoek ontbreekt soms de vragenlijst in de aanlevering van de gegevens, waardoor het niet goed mogelijk is om te controleren of de meting in overeenstemming met de werkingssfeer van de cao is uitgevoerd. Idealiter gebruikt de cao-partij de definities uit de cao in de vragenlijst om te toetsen of de werkgever onder de werkingssfeer valt.

Box 2.1 Omgaan met ontbrekende gegevens in bronnenonderzoek

Bij het ontbreken van gegevens kan een cao-partij ervoor kiezen aanvullend onderzoek uit te voeren, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een enquête. Cao-partijen geven echter aan dat zij de kosten van het uitzetten van een enquête vaak niet vinden opwegen tegen de baten – het corrigeren van een marginale afwijking in het representativiteitscijfer. Daarnaast geven cao-partijen aan dat er te veel aandacht is voor het exact berekenen van het representativiteitscijfer, terwijl er altijd onzekerheden zijn in de berekening. Om tegemoet te komen aan de wens van cao-partijen om de berekening niet tot achter de komma uit te voeren, is het werken met een bandbreedte een oplossing. Hieronder is op basis van praktijkvoorbeelden toegelicht hoe de cao-partij het aanvullende onderzoek kan uitvoeren.

Enquête-onderzoek

Stel dat directeuren en bestuurders die zijn uitgezonderd van de werkingssfeer van de cao, wel in de registratiegegevens van het pensioenfonds zijn opgenomen, maar dat het niet mogelijk is om hen in de gegevens te identificeren. In dat geval moet een alternatief gevonden worden. Dat kan bijvoorbeeld door een klein enquête-onderzoek uit te voeren onder zowel direct gebonden werkgevers als werkgevers die alleen bij algemeenverbindendverklaring onder de cao vallen (indirect gebonden werkgevers), waarbij werkgevers wordt gevraagd naar het aantal bestuurders en directeuren dat bij hen werkzaam is en niet onder de cao valt. Vervolgens kunnen de bevindingen worden ‘opgehoogd’ naar populatieniveau door de volgende stappen te doorlopen:

- Bereken op basis van de enquête-respons het gemiddelde aantal directeuren en bestuurders per werkgever. Maak hierbij een onderscheid tussen het gemiddelde aantal bij direct en bij indirect gebonden werkgevers;
- Maak vervolgens een inschatting van het aantal directeuren en bestuurders bij de groep werkgevers die niet heeft deelgenomen aan de enquête (non-respondenten). Dat kan

bijvoorbeeld door te veronderstellen dat bij de direct gebonden werkgevers die *niet* deelnamen aan de enquête evenveel directeuren en bestuurders werken als gemiddeld bij de direct gebonden werkgevers die *wel* deelnamen. Eenzelfde veronderstelling kan gemaakt worden voor de indirect gebonden werkgevers die alleen bij algemeenverbindendverklaring onder de cao vallen. Het is hierbij wel van belang om te onderbouwen waarom de veronderstelling plausibel is;

- Tel vervolgens het (geschatte) aantal directeuren en bestuurders op, afzonderlijk voor direct en indirect gebonden werkgevers. In de teller kan het (geschatte) aantal direct gebonden directeuren en bestuurders in mindering worden gebracht. In de noemer kan het (geschatte) totaal aantal directeuren en bestuurders in de cao-sector in mindering worden gebracht. Hiermee is het domein van de registratiegegevens in lijn gebracht met de werkingssfeer van de cao.

Bandbreedte

Stel dat pensioenfondsen wel weten welke werkgevers meerdere cao's toepassen, maar geen zicht hebben op het aandeel werknemers dat onder een specifieke cao valt. Hierdoor kan de cao-partij – op basis van de registratiegegevens – niet bepalen welk aandeel werknemers onder de eigen cao valt bij werkgevers die meerdere cao's toepassen. Een alternatief is om een veronderstelling/vuistregel te maken van het aandeel werknemers dat onder de eigen cao valt:

- Maak één veronderstelling/vuistregel van het aandeel werknemers dat onder de eigen cao valt, bij werkgevers die meerdere cao's toepassen (bijvoorbeeld 40 procent). Onderbouw daarbij waarom de veronderstelling plausibel is;
- Breng vervolgens de onzekerheidsmarge in kaart door ook een veronderstelling te maken over het minimale te verwachten aandeel (bijvoorbeeld 20 procent) en het maximale te verwachten aandeel (bijvoorbeeld 60 procent). Onderbouw daarbij waarom de veronderstellingen plausibel zijn;
- Vervolgens kan de cao-partij onder al deze veronderstellingen het representativiteitscijfer berekenen. Hierdoor ontstaat een bandbreedte met een ondergrens en bovengrens waarbinnen het representativiteitscijfer zich moet bevinden.

Als de ondergrens van het representativiteitscijfer boven de 60 procent ligt, kan de cao-partij beargumenteren dat zij, ondanks mogelijke vertekeningen in het representativiteitscijfer door het ontbreken van gegevens, aan het meerderheidsvereiste voldoet.

Interne consistentie

De interne consistentie is over het algemeen in orde: slechts één cao-sector voldoet niet aan het criterium en bij vijf cao-sectoren zijn er alleen twijfels over de interne consistentie. Dit komt doordat de meeste representativiteitsopgaven gebruikmaken van één bron (enquête of registratiebestand) voor het bepalen van de werknemers- en werkgevers aantallen in de teller en noemer. De definities, meeteenheden en data waarop de gegevens betrekking hebben zijn daarom doorgaans gelijk voor de teller en noemer van de representativiteitsberekening.

Bij de cao-sectoren waarbij de interne consistentie voor verbetering vatbaar was, zijn de volgende aandachts- en verbeterpunten gesignaleerd:

- Er is gebruikgemaakt van verschillende bronnen voor het berekenen van de teller en noemer van de representativiteitsberekening, maar het is onduidelijk of deze bronnen intern consistent zijn. Zo komt het voor dat de direct gebonden werkgevers en hun werknemers (teller) zijn gemeten met een enquête terwijl voor alle werkgevers en werknemers die onder de werkingssfeer vallen (noemer) gebruik is gemaakt van registratiebronnen (zoals CBS-cijfers). Dat brengt een aantal onzekerheden met betrekking tot de interne consistentie met zich mee. Ten eerste kan het zijn dat de operationalisering van werkgevers en werknemers in de registratiebron niet overeenkomt met de operationalisering van de definities uit de cao, zoals gebruikt in de enquête. Ten tweede kan de peildatum zoals gehanteerd in de enquête afwijken van de peildatum van de registratiegegevens. Het is daarom aan te raden één bron te gebruiken voor zowel het berekenen van de teller als noemer. Als dit niet mogelijk is, dan dient de cao-partij de definities en de peildatums van alle gebruikte bronnen inzichtelijk te maken, zodat duidelijk is of deze intern consistent zijn;
- De peildatum van het ledenbestand wijkt af van de peildatum van de registratiegegevens. Het is mogelijk dat er tussen de peildatum van het ledenbestand en de peildatum van het pensioenfonds verschuivingen hebben plaatsgevonden in het ledenbestand van de werkgeversorganisatie. Hierdoor is een onjuist aantal direct gebonden werkgevers en werknemers meegenomen in de tellingen. Idealiter is daarom de peildatum van de registratiegegevens ongeveer gelijk aan de peildatum van het ledenbestand. SZW accepteert echter uiteenlopende peildata tot maximaal één jaar (zie de [Praktische Handreiking](#)).

De cao-partijen gaven in de expertmeetings aan dat de keuze tussen het gebruik van een peilperiode of een peildatum soms lastig is. Over het algemeen geldt dat een peilperiode de voorkeur heeft bij cao-sectoren waarin er grote fluctuaties zijn in het personeelsbestand gedurende het jaar. Dat kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van seizoensarbeid of een omvangrijke flexibele schil. Het gebruik van een peildatum kan in dat geval een verkeerd beeld geven van de omvang van de cao-sector, waardoor een peilperiode (waarin het gemiddelde aantal werknemers wordt genomen over een heel jaar) gewenst is. Omwille van de interne consistentie, dient dezelfde peilperiode zowel in de teller als noemer gehanteerd te worden.

Onderzoekstechnische kwaliteit

De onderzoekstechnische kwaliteit voldoet bij 9 cao-sectoren niet aan de eisen en er zijn 10 twijfelgevallen. Dat is voornamelijk het geval bij cao-partijen die gebruikmaken van enquête-onderzoek. Bij hen is in bijna *alle* gevallen de onderzoekstechnische kwaliteit beoordeeld met ‘twijfel’ of ‘onvoldoende’. Dat heeft de volgende oorzaken:

- Er is een te kleine steekproef getrokken om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de hele cao-sector. Om te kunnen bepalen hoe hoog de respons op een enquête moet zijn om een betrouwbaar beeld van de populatie te kunnen geven, gaat men meestal uit van een betrouwbaarheid van 95 procent en een onnauwkeurigheid van 5 procent. Op internet zijn verschillende tools beschikbaar die berekenen hoe groot de respons bij een bepaalde populatie, betrouwbaarheid en nauwkeurigheid moet zijn om tot een betrouwbaar resultaat te komen;⁵

⁵ Zie bijvoorbeeld [Steekproefcalculator](#), [Surveymonkey](#) of [Checkmarket](#).

- Alle werkgevers binnen de cao-sector zijn (meermaals) benaderd om deel te nemen aan de enquête, maar de respons is alsnog te beperkt om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de hele cao-sector. In dat geval zijn aanvullende schattingen nodig van het aantal werknemers dat bij niet-responderende werkgevers werkzaam is, die een zekere onbetrouwbaarheid met zich meebrengen. Dit kan bijvoorbeeld door gebruik te maken van financiële gegevens (omzet, marktaandeel) of alternatieve bronnen (LISA-bestand⁶, online beschikbare informatie). Een alternatief voor kleine overzichtelijke sectoren is om aan responderende werkgevers te vragen een inschatting te maken van de omvang van het personeelsbestand bij niet-responderende werkgevers, alhoewel dit niet optimaal is;
- Er is geen afzonderlijke steekproef getrokken onder direct gebonden en indirect gebonden werkgevers. Het is nodig om dit afzonderlijk te doen omdat er voor allebei de groepen voldoende waarnemingen nodig zijn om over allebei de groepen betrouwbare uitspraken te doen. Vervolgens dient ook voor beide groepen gewerkt te worden met een eigen ophoogfactor. Als toch gewerkt wordt met eenzelfde ophoogfactor, dient aannemelijk gemaakt te worden dat het aantal werknemers werkzaam bij direct gebonden werkgevers vergelijkbaar is met het aantal werknemers werkzaam bij indirect gebonden werkgevers;
- Er is niet toegelicht waar de wegingsfactoren vandaan komen en waarom deze zorgen voor een representatief beeld van de werkingssfeer. In veel gevallen is verondersteld dat werkgevers in de non-responsgroep gemiddeld genomen eenzelfde samenstelling hebben als werkgevers in de responsgroep. Dit ligt niet altijd voor de hand, omdat de respons vaak selectief is. Zo reageren beter georganiseerde en grotere werkgevers vaak sneller op een enquête dan minder goed georganiseerde en kleine werkgevers. Het is daarom aan te raden een non-responsonderzoek uit te voeren, waarin non-respondenten telefonisch worden benaderd om te vragen waarom zij niet deelnamen en hoeveel werknemers zij in dienst hebben. Op basis hiervan kan worden vastgesteld of er sprake is van selectieve respons. Een alternatief is om te onderbouwen waarom de selectiviteit in respons beperkt is of waarom er sprake is van een onderschatting van het representativiteitscijfer (zie Box 2.2).

Bij bronnenonderzoek leveren de kwaliteit van berekeningen, schattingen en extrapolaties weinig problemen op. De reden is dat er in de meeste gevallen een sectorbestand beschikbaar is, dat voor elk bedrijf in de cao-sector informatie bevat over het aantal werknemers. Hierdoor wordt gewerkt met één bestand, wat de kans op het maken van fouten kleiner maakt. Toch is er in een aantal gevallen ruimte voor verbetering:

- De berekeningen van het representativiteitscijfer ontbreken in de aangeleverde registratiebestanden. Hierdoor zijn eventuele verschillen in de uitkomsten van de berekening door een derde partij (in dit geval SEO) met de opgegeven aantallen in de representativiteitsop-

⁶ Het [LISA-bestand](#) bevat gegevens van meer dan 1.700.920 bedrijfsvestigingen (bestand 2019). Per vestiging zijn voor heel Nederland de volgende gegevens beschikbaar: naam vestiging, vestigingsadres, correspondentieadres, activiteitscode (SBI 2008, versie 1 januari 2019). Er worden geen absolute gegevens over de werkgelegenheid van individuele vestigingen geleverd. Wel is een grootteklasse van het aantal werkzame personen beschikbaar of worden absolute gegevens geaggregeerd. Dat betekent dat het LISA-bestand niet direct geschikt is voor het berekenen van het representativiteitscijfer, maar wel een indicatie geeft van het aantal werkzame personen per werkgever. In geval de cao een brede werknemersdefinitie kent, kan het LISA-bestand gebruikt worden als aanvullende bron voor het enquête-onderzoek om een inschatting te maken van het aantal werknemers bij niet-responderende werkgevers.

gave niet goed te verklaren. Daarbij is de onderzoekstechnische uitvoering moeilijk te controleren. Het is cao-partijen aan te raden om de berekening van het representativiteitscijfer, zoals opgegeven in de representativiteitsopgave, op een apart tabblad in de Excel spreadsheet toe te voegen. Ook is het wenselijk om te werken met links naar de onderliggende data. De representativiteitsgegevens zijn dan voor de onderzoekers beter te beoordelen en te reproduceren, hetgeen ten goede komt aan de beoordeling;

- De (volledigheid van de) koppeling van het ledenbestand van gebonden werkgeversorganisaties aan de registratiegegevens is niet toegelicht. Cao-partijen koppelen het ledenbestand aan registratiegegevens om op basis van het gekoppelde bestand de representativiteit vast te stellen. In kleinere sectoren is de koppeling handmatig te maken. In grotere sectoren zijn er geautomatiseerde toepassingen beschikbaar voor het *matchen* van grote bestanden. Het is echter vaak onduidelijk of de koppeling van het ledenbestand aan het registratiebestand volledig is: zijn alle leden op de ledenlijst die onder de werkingssfeer vallen ook daadwerkelijk gekoppeld aan het bestand van het pensioenfonds of sociaal fonds? Als er een verschil is in het totaal aantal geregistreerde leden (het ledenbestand van gebonden werkgeversorganisaties) en het totaal aantal gekoppelde leden (registratiegegevens van het pensioenfonds of sociaal fonds), ontbreekt er vaak een toelichting waar dit verschil vandaan komt.

Box 2.2 Alternatieven voor een non-responsonderzoek

Een probleem in enquête-onderzoek is dat non-respons vaak selectief is. Als non-respons zich vooral voordoet bij bepaalde groepen, dan zijn die groepen ondervertegenwoordigd in de berekening. Dat kan leiden tot ernstige afwijkingen in de schattingen die erop worden gebaseerd. Anders gezegd: er zit een vertekening in de uitkomsten. Idealiter voert de cao-partij dan een non-responsonderzoek uit om vast te stellen of er sprake is van selectieve non-respons. Een non-responsonderzoek houdt in dat een steekproef van non-respondenten (bij voorkeur telefonisch) wordt benaderd met de vraag waarom zij niet deelnamen en de vraag hoeveel werknemers zij in dienst hebben. Op die manier kan worden vastgesteld of er verschil is tussen de respondenten en de non-respondenten.

Cao-partijen geven in de expertmeetings echter aan dat het niet altijd mogelijk is om non-responsonderzoek uit te voeren. Bijvoorbeeld omdat niet-responderende werkgevers ook geen medewerking willen verlenen aan het non-responsonderzoek. Om aan dat bezwaar tegemoet te komen, is een aantal alternatieven uiteengezet om met non-respons om te gaan in het representativiteitsonderzoek:

1. Maak gebruik van gegevens over de cao-sector die wel beschikbaar zijn

De cao-partij kan gebruikmaken van andere registratiegegevens om te laten zien dat de respons representatief is voor de cao-sector. Zo is het denkbaar dat de cao-partij wel gegevens heeft (op werkgeversniveau) over de omzet, marktaandeel of de grootteklasse van zowel direct gebonden als indirect gebonden werkgevers. In het geval van beschikbaarheid van omzetgegevens kan de cao-partij de volgende stappen doorlopen:

1. Bereken de gemiddelde omzet van *alle* direct gebonden werkgevers en van *alle* indirect gebonden werkgevers;

2. Bereken de gemiddelde omzet van direct gebonden en van indirect gebonden werkgevers *die deel hebben genomen aan de enquête*;
3. Vergelijk de gemiddelde omzet van direct gebonden werkgevers die deelnamen aan de enquête met de gemiddelde omzet van alle direct gebonden werkgevers. Doe hetzelfde voor de indirect gebonden werkgevers;
4. Komen de cijfers overeen? Dan kan de cao-partij op geloofwaardige wijze onderbouwen dat er sprake is van een representatieve respons en dat de kans op selectieve non-respons beperkt is;
5. Komen de cijfers niet overeen? Dan is er mogelijk sprake van selectieve non-respons. De omzetgegevens kunnen in dat geval gebruikt worden om te corrigeren voor de selectieve non-respons, onder de veronderstelling dat de omzet van werkgevers samenhangt met het aantal werknemers dat zij in dienst hebben. De cao-partij kan in dat geval de mogelijke gevolgen voor het representativiteitscijfer in kaart brengen door een 'weegfactor' te gebruiken waarmee gecorrigeerd wordt voor de selectieve non-respons:

$$\begin{array}{c}
 \text{Teller} \\
 \hline
 \text{gemiddelde omzet van alle direct gebonden werkgevers} \\
 \hline
 \text{gemiddelde omzet van direct gebonden werkgevers die die deel hebben genomen aan de enquête} \\
 \times \\
 \text{gemiddeld aantal onder cao vallende werknemers bij direct gebonden werkgevers die} \\
 \text{deel hebben genomen aan de enquête} \\
 \times \\
 \text{totaal aantal direct gebonden werkgevers} \\
 \\
 \text{Noemer} \\
 \text{Teller} \\
 + \\
 \hline
 \text{gemiddelde omzet van alle indirect gebonden werkgevers} \\
 \hline
 \text{gemiddelde omzet van indirect gebonden werkgevers die deel hebben genomen aan de enquête} \\
 \times \\
 \text{gemiddelde aantal onder cao vallende werknemers bij indirect gebonden werkgevers die} \\
 \text{deel hebben genomen aan de enquête} \\
 \times \\
 \text{totaal aantal indirect gebonden werkgevers}
 \end{array}$$

Presenteer in de representativiteitsopgave zowel de originele berekening als de berekening met de alternatieve 'weegfactor'. Als de ondergrens van het representativiteitscijfer boven de 60 procent ligt bij beide, kan de cao-partij beargumenteren dat zij, ondanks mogelijke vertekeningen in het representativiteitscijfer door de selectieve non-respons, aan het meerderheidsvereiste voldoet.

6. Beargumenteer dat er sprake is van een onderschatting

Het kan zo zijn dat er weliswaar sprake is van selectieve non-respons, maar dat dit zorgt voor een onderschatting van het representativiteitscijfer. Dat is het geval als kleine werkgevers (met weinig werknemers) ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef van indirect gebonden werkgevers. De consequentie hiervan is dat het aantal werknemers bij indirect gebonden werkgevers wordt overschat. Cao-partijen gebruiken immers vaak het gemiddelde aantal werknemers in de responsgroep om een inschatting te maken van het aantal werknemers in de non-responsgroep. Dat gemiddelde ligt hoger dan het daadwerkelijke aantal doordat de kleine werkgevers onder-

vertegenwoordigd zijn (die het gemiddelde zouden drukken). In dat geval kan de cao-partij argumenteren dat zij, ondanks de selectieve non-respons, aan het meerderheidsvereiste voldoet.

In de argumentatie dient het volgende te worden opgenomen:

1. De cao-partij dient aan te geven dat het representativiteitscijfer hoger zou uitvallen als de respons representatief (in plaats van selectief) was geweest. In termen van het bovenstaande voorbeeld: dat kleine werkgevers niet sterker vertegenwoordigd zijn in de steekproef onder direct gebonden werkgevers;
2. Ook dient de cao-partij indicaties aan te leveren voor deze selectieve respons. Bijvoorbeeld door in het bovenstaande voorbeeld de volgende analyse uit te voeren:
 - I. Bereken het aandeel kleine werkgevers (bijvoorbeeld: minder dan 10 werknemers) in de deelnemersbestanden van de betrokken werkgeversorganisaties en het aandeel kleine werkgevers in de hele sector.⁷ Bereken de ratio van beide cijfers:

$$\frac{\text{aandeel kleine werkgevers in deelnemersbestanden}}{\text{aandeel kleine werkgevers in hele sector}}$$

- II. Bereken het aandeel kleine werkgevers in de steekproef onder direct gebonden werkgevers en het totaal aandeel kleine werkgevers in de gehele steekproef. Bereken de ratio van beide cijfers:

$$\frac{\text{aandeel kleine werkgevers in steekproef onder direct gebonden werkgevers}}{\text{aandeel kleine werkgevers in hele steekproef}}$$

- III. Is de ratio berekend onder II groter dan de ratio berekend onder I? Dan is er een indicatie van selectieve respons wat zorgt voor een onderschatting van het representativiteitscijfer.

Actualiteit

Er zijn weinig aandachtspunten die betrekking hebben op de actualiteit van de gegevens. Slechts één partij heeft gebruikgemaakt van brongegevens die dateren van meer dan één jaar voor inwerkingtreding van de cao. Daarnaast zijn er twee cao-sectoren die het oordeel 'twijfel' hebben gekregen. Dat cao-partijen het oordeel twijfel kregen, heeft de volgende oorzaken:

- Er ontbrak een peildatum bij de uitvraag van het aantal werknemers in het enquête-onderzoek. Als er geen eenduidige peildatum is gebruikt, is het mogelijk dat werkgevers een gedateerd cijfer doorgeven. Dit zorgt voor twijfels over de actualiteit;
- De peildatum dateert voor een deel van de werkgevers van langer dan één jaar voor inwerkingtreding van de cao. Dat komt doordat er gebruik is gemaakt van aanvullende bronnen, waarvan sommige gedateerd zijn. In dat geval is het van belang dat de cao-partij toelicht waarom dit niet tot grote vertekeningen van het representativiteitscijfer leidt. Zo is het mogelijk dat slechts voor een klein aantal werkgevers een afwijkende peildatum is gebruikt of dat het aantal werknemers niet sterk fluctueert van jaar-tot-jaar, waardoor de invloed op het representativiteitscijfer beperkt is.

⁷ Op [CBS Statline](#) (openbare CBS-gegevens) is bijvoorbeeld informatie te vinden over de samenstelling van bedrijven (in termen van werkzame personen) binnen verschillende bedrijfstakken. Ook kan gebruikgemaakt worden van het [LISA-bestand](#).

2.4 Aanbevelingen voor ondersteuning aan cao-partijen

Naast de bestaande hulpmiddelen bij het indienen van de representativiteitsopgave, kan er ook een (Excel)hulpmiddel gemaakt worden voor het uitvoeren van de representativiteitsberekening. De cao-partijen geven aan dat het aanbieden van hulpmiddelen voor het uitvoeren van een analyse van meerwaarde kan zijn, voornamelijk voor personen die nog weinig ervaring hebben met het uitvoeren van representativiteitsonderzoek. Het is volgens de cao-partijen wel van belang dat het hulpmiddel niet te rigide of te dwingend is, omdat er veel variatie zit tussen de sectoren en de manier waarop de representativiteitsopgave het best kan worden vormgegeven.

In bijlage A is een opzet voor zo'n hulpmiddel te vinden, dat door cao-partijen gebruikt kan worden bij het uitvoeren van het representativiteitsonderzoek. Een globale opzet is weergegeven in Tabel 2.3. Hierbij is een afzonderlijke versie voor bronnenonderzoek en voor enquête-onderzoek gemaakt, omdat de te doorlopen onderzoekstappen tussen beide sterk verschillen. Het analyse-hulpmiddel kan functioneren als een "checklist" voor cao-partijen. Dat biedt zekerheid bij het doorlopen van alle stappen die relevant zijn voor de analyse, voor het indienen van de representativiteitsopgave en voor het bewaren van alle relevante bestanden.

Tabel 2.3 Een analyse-hulpmiddel kan cao-partijen helpen bij het uitvoeren van het representativiteitsonderzoek (zie ook Bijlage A)

Opzet analyse-hulpmiddel in Excel	Bronnenonderzoek	Enquête-onderzoek
Tabblad 1	Toelichting op de afbakening van werkgevers en werknemers in de bron en verschillen/overeenkomsten met de werkingssfeer van de cao	Toelichting op steekproeftrekking (strategie, omvang), de afbakening van werkgevers en werknemers met de vragenlijst en de verschillen/overeenkomsten met de werkingssfeer van de cao
Tabblad 2	Bewaren van het achterliggende ledenbestand op de peildatum van de koppeling	Bewaren van het belbestand of databestand met indicatie of de werkgever wel/geen lid is van een gebonden werkgeversorganisatie
Tabblad 3	Bewaren (gekoppeld) registratiebestand vóór correcties	Berekening en onderbouwing van de gebruikte weeg-/ en/of ophoogfactoren en onderbouwing van veronderstellingen
Tabblad 4	Bewaren (gekoppeld) registratiebestand na correcties	De berekening van het representativiteitscijfer en een toelichting op onzekerheden in de berekening
Tabblad 5	Een toelichting op de gemaakte correcties en onderbouwing van veronderstellingen	
Tabblad 6	Een toelichting op de gemaakte koppeling	
Tabblad 7	De berekening van het representativiteitscijfer en toelichting op onzekerheden in de berekening	

3 Alternatieve bron: CBS Microdata

Het gebruik van CBS Microdata is in potentie een bruikbaar alternatief voor het berekenen van het representativiteitscijfer, maar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid behoeven nader onderzoek.

Een analyse op basis van CBS Microdata biedt in potentie een betrouwbaar en kostenefficiënt alternatief voor het berekenen van het representativiteitscijfer, dat door een groot deel van de cao-sectoren kan worden toegepast. Deze aanpak verdient daarom nader onderzoek. Naast de CBS Microdata en de nu al gebruikte methoden zien we geen concrete en realistische alternatieve bronnen voor het vaststellen van het representativiteitscijfer.

In de CBS Microdata is sinds kort informatie beschikbaar over de cao-code die de werkgever invult bij de loonopgave van de werknemer.⁸ De cao-code geeft weer onder welke bedrijfstak-cao de werknemer valt en is voor *alle* bedrijfstakcao's beschikbaar.⁹ Een eerste bestudering van de gegevens leert dat er voor de hele werkzame beroepsbevolking bekend is of zij onder een bedrijfstak-cao vallen, en zo ja, onder welke bedrijfstak-cao.

Deze cao-code mag de werkgever alleen invullen als de werknemer direct of indirect (via avv) onder de desbetreffende cao valt, ook indien de cao recent is verlopen. De werknemer valt alleen onder de cao als (i) de werkgever voldoet aan de werkgeversdefinitie uit de cao en (ii) de werknemer voldoet aan de werknemersdefinitie uit de cao. Als de cao op vrijwillige basis wordt ingevoerd, mag de cao-code niet ingevoerd worden. Door deze voorwaarden vullen in theorie alleen werkgevers de cao-code in die onder de werkingssfeer van de cao valt, en doen ze dit alleen voor werknemers die voldoen aan de werknemersdefinitie van de cao. Hierdoor zorgt het gebruik van de cao-code in de CBS Microdata in potentie voor een zuivere meting van de werkingssfeer van de cao.

Er zijn echter bij cao-partijen twijfels over de betrouwbaarheid van de ingevulde cao-code. Doordat werkgevers zelf de code registreren en hierop geen controle plaatsvindt, is er een reëel risico dat werkgevers per abuis de verkeerde cao-code invullen. Onderzocht zou moeten worden in hoeverre de ingevulde cao-code betrouwbaar is en hoe werkgevers of loonadministratiebedrijven kunnen worden geholpen om dat goed in te vullen. Daarnaast is het relevant om te achterhalen of direct gebonden werkgevers de code verhoudingsgewijs even vaak (in)correct invullen als indirect gebonden werkgevers. Als beide ongeveer even vaak de code (in)correct invullen, heeft dit geen wezenlijke gevolgen voor het representativiteitscijfer.

⁸ Het betreft hier specifiek de variabele "bedrijfstakcao" uit de SPOLISBUS-bestanden. Deze variabele is gemaakt op basis van de SCAOCODE: de cao-code die werkgevers moeten opgeven in de loonopgave.

⁹ De cao-codes zijn [hier](#) te vinden.

3.1 Ontsluiten CBS Microdata

Het is op basis van de CBS Microdata en de daarin vermelde cao-codes mogelijk om het representativiteitscijfer voor een cao-sector te berekenen. Hiervoor dienen de volgende stappen doorlopen te worden:

1. Offerte uitzetten voor analyse met CBS Microdata

Een cao-partij kan doorgaans zelf geen gebruikmaken van de CBS Microdata. De gegevens worden vrijwel alleen ter beschikking gesteld aan wetenschappelijke en onderzoeksinstellingen, die hiervoor een [bepaalde procedure](#) moeten doorlopen. De cao-partij kan wel een onderzoeksbureau met toegang tot CBS Microdata inschakelen om het representativiteitscijfer te laten berekenen. Het opstarten van een CBS-Microdataproject kost op dit moment € 1800. Daarna zijn er maandelijkse kosten afhankelijk van de omvang van het databestand.¹⁰

2. Ledenbestand toesturen

De cao-partij moet het ledenbestand van de gebonden werkgeversorganisatie uploaden in de beveiligde uploadfaciliteit van het CBS (inclusief KvK-nummers van de leden). Het is uit oogpunt van informatiebeveiliging niet toegestaan om dit bestand per e-mail te versturen.

3. Ledenbestand koppelen

Het CBS koppelt de KvK-nummers van het ledenbestand aan de CBS-Microdatabestanden. Hierbij worden direct identificeerbare variabelen verwijderd en vervangen door een koppelsleutel van CBS. Op basis van de gekoppelde gegevens is het mogelijk om in de Microdata te identificeren welke werkgevers lid zijn van de werkgeversorganisaties. Het koppelen van het ledenbestand aan de Microdatabestanden kost op dit moment € 250.

4. Werknemers aan werkgevers koppelen

De KvK-nummers zijn gekoppeld aan versleutelde loonheffingsnummers, die op hun beurt gekoppeld kunnen worden aan de Polisadministratiegegevens afkomstig van de Belastingdienst en UWV. Hierdoor is het mogelijk voor iedere werknemer met een bepaalde cao-code te identificeren of hij/zij (i) werkzaam is voor een bedrijf dat lid is van de werkgeversorganisatie, (ii) werkzaam is voor een bedrijf dat geen lid is van de werkgeversorganisatie. Voor de samenstelling van een onderzoeksbestand rekent CBS kosten op maat. Het is daarom aan te raden contact op te nemen met CBS voor een prijsindicatie.

5. Berekening representativiteitscijfer

De relevante aantallen voor het representativiteitscijfer kunnen door het onderzoeksbureau als volgt worden berekend:

- Aantal direct gebonden werknemers: optellen van werknemers met de eigen cao-code werkzaam voor een gekoppeld lid van een gebonden werkgeversorganisatie;
- Aantal direct gebonden werkgevers: optellen aantal leden van een gebonden werkgeversorganisatie dat minimaal één werknemer in dienst heeft met de eigen cao-code;¹¹

¹⁰ Zie de [website van CBS](#) voor meer informatie over kosten van het gebruik van CBS Microdata.

¹¹ Immers, de werkgever mag alleen de cao-code voeren voor een werknemer als de werkgever voldoet aan de werkgeversdefinitie van de cao.

- Aantal werknemers onder werkingssfeer: optellen van alle werknemers met de eigen cao-code;
- Aantal werkgevers onder werkingssfeer: optellen aantal werkgevers dat minimaal één werknemer in dienst heeft met de eigen cao-code.

6. Controle cao-code

De cao-partij kan de betrouwbaarheid van de analyse laten controleren door het onderzoeksbureau. Dat kan door een bestand te exporteren vanuit de CBS-Microdata-omgeving met alle werknemers van direct gebonden en indirect gebonden werkgevers die onder de werkingssfeer vallen, uitgesplitst naar (1) cao-code eigen sector (2) andere cao-code en (3) geen cao-code. Vervolgens kan binnen deze categorieën weer uitgesplitst worden naar verschillende typen werkenden, zoals DGA's, stagiairs, wsw'ers, uitzendkrachten, oproepkrachten en reguliere werknemers. Hierdoor wordt enerzijds zichtbaar of *alle* werknemers bij een werkgever die voldoen aan de werknemersdefinitie van de cao ook zijn meegenomen in de analyse. Anderzijds wordt zichtbaar of *alleen* werknemers die voldoen aan de werknemersdefinitie zijn meegenomen, of ook andere werknemers. Als er afwijkingen zijn, kan hiervoor eenvoudig gecorrigeerd worden door werknemers op te tellen of juist af te trekken in de berekening.

7. Exporteren bestanden

Het is mogelijk om de output van de analyse buiten de beveiligde CBS-omgeving te exporteren, zolang daar geen herkenbare gegevens over afzonderlijke werknemers of werkgevers in staan. In dat geval moet het onderzoeksbureau gebruikmaken van de '[exportmap](#)' binnen de CBS-omgeving. CBS controleert dan de output op onthulling (tegen een huidig tarief van maximaal € 230), waarna het vrijgegeven wordt. De cao-partij dient vervolgens deze output te bewaren, zodat het aangeleverd kan worden voor een toekomstig evaluatieonderzoek.

4 AVG-wetgeving in relatie tot de representativiteitsopgave

De AVG-wetgeving stelt aanvullende eisen voor het uitvoeren van het representativiteitsonderzoek. Informatievoorziening op het gebied van AVG voorkomt mogelijke privacy-schendingen.

De gegevens die de cao-partijen volgens de wet moeten aanleveren, bestaan uit het aantal werkgevers en het aantal personen dat werkzaam is bij werkgevers. Om te komen tot deze cijfers is het in sommige gevallen nodig om persoonsgegevens te verwerken. Hieronder volgt een aantal aandachtspunten bij het verwerken van persoonsgegevens in het algemeen, daarna voor elk van de twee onderscheiden onderzoeksmethoden in het bijzonder.

Verwerkingsgrondslag

De verwerking van persoonsgegevens voor het opstellen van representativiteitsopgaven kan worden gebaseerd op de grondslag van wettelijke verplichting.

Elke verwerking van persoonsgegevens moet gerechtvaardigd zijn; dit houdt in dat het doel van de verwerking moet zijn gebaseerd op één van de zes rechtsgrondslagen uit de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Vanwege de verantwoordingsplicht die organisaties hebben, is het van belang om de verwerkingsgrondslag goed te onderbouwen. De zes grondslagen zijn:

1. U heeft toestemming van de persoon om wie het gaat;
2. Het is noodzakelijk om gegevens te verwerken om een overeenkomst uit te voeren;
3. Het is noodzakelijk om gegevens te verwerken omdat u dit wettelijk verplicht bent;
4. Het is noodzakelijk om gegevens te verwerken om vitale belangen te beschermen;
5. Het is noodzakelijk om gegevens te verwerken om een taak van algemeen belang of openbaar gezag uit te oefenen;
6. Het is noodzakelijk om gegevens te verwerken om uw gerechtvaardigde belang te behartigen.

De verwerking van persoonsgegevens voor een avv-verzoek kan worden gebaseerd op de grondslag 3 of 5. In [de wet](#) is vastgelegd welke gegevens moeten worden aangeleverd bij een avv-verzoek. Om tot deze gegevens te komen, kan het nodig zijn om persoonsgegevens te verwerken. De wettelijke verplichting en het algemeen belang van het avv-verklaren van een cao maken het gerechtvaardigd om persoonsgegevens te verwerken.

Om de verwerking van persoonsgegevens te baseren op de grondslag van een wettelijke verplichting, moet de verwerking van persoonsgegevens *noodzakelijk* zijn. Het hoeft niet expliciet in de wet te staan dat er persoonsgegevens moeten worden verwerkt, maar soms is de verplichting in de wet ruimer geformuleerd. In dit geval is de verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk aangezien het aantal personen werkzaam bij de relevante werkgevers moet worden berekend. Dit kan mogelijk alleen op basis van het identificeren van unieke personen.

Privacy-rol

De cao-partij kan voor het opstellen van de representativiteitsopgave worden gezien als verwerkingsverantwoordelijke. Dit gaat gepaard met bepaalde verplichtingen die in de AVG aan de verwerkingsverantwoordelijke worden gesteld.

Voor de verwerking van persoonsgegevens moet worden bepaald welke privacy-rol de cao-partijen innemen. In de AVG is beschreven dat de verwerkingsverantwoordelijke het doel en de middelen bepaalt voor de verwerking van persoonsgegevens. Om te bepalen wie verwerkingsverantwoordelijke is, is het van belang om antwoord te krijgen op de vraag waarom de verwerking plaatsvindt en wie daartoe het initiatief heeft genomen. In dit geval vindt de verwerking plaats om te kunnen voldoen aan de wettelijke eisen van het opstellen van representativiteitsopgaven ten behoeve van het verzoek om algemeenverbindendverklaring. Het initiatief daarvoor ligt bij de cao-partijen. In het geval dat er meerdere cao-partijen zijn die verantwoordelijk zijn voor het verzoek tot algemeenverbindendverklaring, dan zijn deze partijen gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken.

Verwerkingsregister

De cao-partij dient de verwerking vast te leggen in een verwerkingsregister.

Een organisatie moet in kaart hebben gebracht welke persoonsgegevens zij bijhoudt, voor welk doel zij deze bijhoudt, waar deze vandaan komen en met wie deze worden gedeeld. Dit alles moet worden bijgehouden in een verwerkingsregister.

Afspraken met derden

De cao-partij dient afspraken met derden vast te leggen. Het gaat daarbij zowel om verwerkers als mede-verwerkingsverantwoordelijken (in geval van gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijkheid).

Als (een deel van) de verwerking van persoonsgegevens wordt uitbesteed aan derden (verwerkers), dan moeten hierover afspraken worden gemaakt. Deze afspraken moeten worden vastgelegd in een verwerkersovereenkomst. Dit is bijvoorbeeld van toepassing als de cao-partijen de gehele analyse laten uitvoeren door een extern onderzoeksbureau. Indien er sprake is van gezamenlijke verantwoordelijkheden (zie hierboven), dan moeten onderling afspraken worden gemaakt over wie van de partijen invulling geeft aan de rechten en plichten uit de AVG.

Dataminimalisatie

De cao-partij dient bij het verwerken van persoonsgegevens het principe van dataminimalisatie in acht te nemen.

Een ander belangrijk aandachtspunt is dat er niet meer persoonsgegevens mogen worden verwerkt dan noodzakelijk voor het doel. Het is van belang om het doel van de gegevensverwerking goed te formuleren en op basis daarvan te bepalen welke persoonsgegevens nodig zijn.

Overig

Naast de bovengenoemde aspecten, is het van belang om ook aandacht te besteden aan:

- Rechten van betrokkenen; het moet duidelijk zijn per onderdeel wie de betrokkenen zijn van wie de persoonsgegevens worden verwerkt. Ook moet vooraf worden bepaald op welke wijze invulling wordt gegeven aan de uitvoering van de rechten van betrokkenen;

- De cao-partijen en derden moeten passende technische en organisatorische maatregelen nemen om de beveiliging van persoonsgegevens te waarborgen;
- In geval van een datalek, moet dit worden gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens en de cao-partijen moeten medewerking verlenen aan onderzoek door de Autoriteit Persoonsgegevens;
- De bewaartermijn moet vooraf worden bepaald. Hierbij moet worden gekeken naar hoe lang de gegevens nodig zijn voor het doel waarvoor deze zijn verzameld of worden gebruikt. Daarnaast moet worden vastgelegd wat er met de gegevens gebeurt nadat de bewaartermijn is verstreken.

Een algemene handleiding voor de AVG-wetgeving is te vinden op [de website van de Rijksoverheid](#).

4.1 AVG-wetgeving en enquête-onderzoek

De cao-partijen kunnen gebruikmaken van een enquête-onderzoek onder werkgevers binnen de sector om te inventariseren hoeveel werknemers er bij hen in dienst zijn. De persoonsgegevens die daarbij betrokken zijn, zijn contactgegevens van de vertegenwoordigers van de werkgevers. Deze contactgegevens worden verkregen door NAW-bestanden te gebruiken van bijvoorbeeld LISA - een databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht.¹²

Bij het gebruik van NAW-bestanden zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Er moeten goede afspraken worden gemaakt met de verstrekkers van de bestanden over het gebruik en eigendom van de bestanden. Verkregen contactgegevens mogen alleen worden gebruikt voor het doel waarvoor ze verzameld zijn, namelijk het inventariseren van het aantal medewerkers ten behoeve van de representativiteitsopgave. De contactgegevens mogen niet zomaar worden gebruikt voor andere enquêtes of bijvoorbeeld marketingactiviteiten;
- Na uitvoering van het enquête-onderzoek en een controle daarvan, moeten de contactgegevens worden vernietigd. Uiteraard blijven de resultaten van het enquête-onderzoek wel bewaard; hierin zitten geen persoonsgegevens meer;
- In de enquête mag in het kader van dataminimalisatie niet meer worden uitgevraagd dan nodig voor het doel. Er mag alleen gevraagd worden naar het aantal werknemers en er mogen bijvoorbeeld wel enkele controlevragen worden gesteld om dit aantal te kunnen controleren.

4.2 AVG-wetgeving en onderzoek op basis van gegevens van fondsen

De cao-partijen kunnen gebruikmaken van de beschikbare gegevens van sociale fondsen en pensioenfondsen. De ledenlijsten worden naar het fonds gestuurd en daar vindt een koppeling plaats met de deelnemersbestanden. Het fonds stuurt een uitdraai van alle werkgevers die onder de sector

¹² Zie voor meer informatie: [LISA vestigingenregister - Stichting Lisa](#)

vallen en het aantal werknemers dat bij hen werkt. De gegevens die daarbij betrokken zijn, zijn diverse gegevens over de werkgevers. Werkgeversgegevens worden gezien als persoonsgegevens als het over eenmanszaken of VOF's gaat.

Bij het gebruik van deelnemersbestanden met persoonsgegevens zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Met de fondsen moeten goede afspraken worden gemaakt over het gebruik van de ledenlijsten. Dit kan in de vorm van een verwerkersovereenkomst. Onderdeel van deze overeenkomst is bijvoorbeeld dat de ledenlijsten alleen mogen worden gebruikt door de fondsen voor de koppeling en berekening van de aantallen. Ook bijvoorbeeld de afspraken over bewaartermijnen en het veilig uitwisselen van de bestanden moeten onderdeel zijn van de overeenkomst;
- In het kader van dataminimalisatie is het van belang om vooraf goed te kijken naar welke onderdelen van de ledenlijst noodzakelijk zijn voor de koppeling van de gegevens bij de fondsen. Alleen de gegevens die strikt noodzakelijk zijn voor de koppeling mogen worden gestuurd naar de fondsen.

4.3 Bronnenonderzoek op basis van CBS Microdata

De cao-partijen kunnen hun ledenlijsten aanleveren bij het CBS voor een koppeling van de ledenlijsten aan de Microdata-bestanden. De door het CBS versleutelde gegevens worden vervolgens beschikbaar gesteld voor analyse. De persoonsgegevens die bij dit onderzoek betrokken zijn, zijn dezelfde als bij het bronnenonderzoek hierboven.

Een cao-partij kan zelf geen gebruikmaken van CBS Microdata. De gegevens worden vrijwel alleen ter beschikking gesteld aan wetenschappelijke en onderzoeksinstituten, die hiervoor een [bepaalde procedure](#) moeten doorlopen. De cao-partij kan wel een onderzoeksbureau met toegang tot CBS Microdata inschakelen om het representativiteitscijfer te laten berekenen.

De cao-partij deelt het ledenbestand direct met CBS (zonder tussenkomst van het onderzoeksbureau) en sluit daarvoor een overeenkomst af voor het gebruik van de bestanden. Dit is een standaard overeenkomst van CBS. Het onderzoeksbureau en het CBS zijn beide verwerkingsverantwoordelijke voor de persoonsgegevens die worden verwerkt. Het CBS heeft namelijk bij wet toegang tot alle overheidsdata inclusief privacygevoelige gegevens van personen en bedrijven, mag persoonsgegevens verwerken en mag ook gegevens koppelen. Dit is aangegeven in de [Wet op het Centraal bureau voor de statistiek](#).

Net als bij het bronnenonderzoek hierboven is het van belang om in het kader van dataminimalisatie alleen de gegevens die strikt noodzakelijk zijn voor de koppeling aan te leveren bij het CBS.

Bijlage A Opzet analyse-hulpmiddel

Een analyse-hulpmiddel biedt cao-partijen handvatten in het uitvoeren van het representativiteitsonderzoek. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen twee onderzoeksvormen: bronnenonderzoek en enquête-onderzoek.

Opzet hulpmiddel bronnenonderzoek

- Tabblad 1: toelichting afbakening werkgevers en werknemers in bron
Ga voorafgaand aan de berekening na hoe de begrippen werknemer en werkgever zijn gedefinieerd in de cao en in het registratiebestand. Als er verschillen zijn in definities, dient hiervoor gecorrigeerd te worden in de berekening. Licht toe waarom de grenzen van het domein waarop de registratiegegevens betrekking hebben al dan niet in lijn zijn met de werkingssfeer van de cao en hoe rekening wordt gehouden met eventuele afwijkingen.

Box 1:

- Plak/beschrijf hier de definitie van werknemers en werkgevers zoals die in de (te avv-en) cao gebruikt wordt.
- Indien er onderdelen van de werkingssfeerbepaling gerenvooid zijn in het avv-verzoek (bijvoorbeeld in geval van vrijwillige aansluiting), dient u hier rekening mee te houden bij de verzameling van de gegevens.

Box 2:

- Plak/beschrijf hier op welke werkgevers en werknemers de registratiegegevens betrekking hebben.
- In het geval u gebruikmaakt van een pensioenfonds dat verplicht is gesteld voor uw sector, of een sociaal of O&O fonds dat ge-avv'd is, kunt u dit vinden in de publicatie van de [Staatscourant](#) over de verplichtstelling of avv-besluit.

Box 3:

- Beschrijf hier wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen de werkgevers en werknemers zoals die in de bronnen staan geregistreerd (box 2) en de werkgevers en werknemers zoals die onder de cao vallen (box 1).
- Beschrijf hier de wijze waarop rekening is gehouden met/gecorrigeerd is voor verschillen tussen Box 1 en Box 2.

- Tabblad 2: bewaren ledenbestand vóór correcties
Het is van belang om het ledenbestand dat is gebruikt voor de koppeling aan te leveren. Hiermee kan de (volledigheid van de) koppeling gecontroleerd worden.

Box 1:

- Plak hier het ledenbestand dat is gebruikt voor de koppeling aan de registratiegegevens (van bijv. een pensioenfonds).
- Noteer de peildatum van het ledenbestand.

- Tabblad 3: bewaren registratiebestand vóór correcties

Het is belangrijk de registratiebestanden vóór en na uitvoering van correcties te bewaren. Hierdoor zijn de bewerkingen die u uitvoert beter reproduceerbaar.

Box 1:

- Plak hier het registratiebestand in originele vorm/ zoals u die ontvangen heeft van de bronbeheerder (het pensioenfonds of sociaal fonds).
- Noteer de peildatum van het registratiebestand. Dit is de datum waarop de cijfers betrekking hebben.
- Let op! Als u het bestand gaat bewerken, doe dit dan in tabblad 4.

- Tabblad 4: bewaren (gekoppeld) registratiebestand na correcties

Het is belangrijk de registratiebestanden vóór en na uitvoering van correcties te bewaren. Hierdoor zijn de bewerkingen die u uitvoert beter reproduceerbaar.

Box 1:

- Plak hier het registratiebestand in originele vorm/ zoals u die ontvangen heeft van de bronbeheerder (het pensioenfonds of sociaal fonds).
- U kunt dit bestand hier bewerken en aanpassen. Zorg er daarbij wel voor dat u duidelijk laat zien welke bewerkingen u heeft gemaakt, zodat deze te reproduceren zijn.
- Na bewerking is het van belang dat het volgende zichtbaar is in het bestand:
 - (i) Welke werkgevers lid zijn van de werkgeversorganisatie(s) en welke werkgevers geen lid zijn van de werkgeversorganisatie(s);
 - (ii) Welke werkgevers en werknemers u ten opzichte van het originele bestand (tabblad 2) heeft toegevoegd, of juist heeft weggehaald en wat hiervoor de reden is.

- Tabblad 5: een toelichting op de gemaakte correcties

Het is van belang om uit te leggen waarom de bewerkingen die u heeft uitgevoerd correct zijn en nodig zijn voor het berekenen van het representativiteitscijfer.

Box 1:

- In tabblad 4 heeft u het originele bestand bewerkt om het geschikt te maken voor de berekening van het representativiteitscijfer.
- Beschrijf hier welke aanpassingen u heeft gemaakt en waarom u deze aanpassingen heeft gemaakt.
- Als u bij het bewerken van het bestand gebruik heeft gemaakt van veronderstellingen of vuistregels, onderbouw dan waarom elk van de veronderstellingen of vuistregels aannemelijk is.

- Tabblad 6: een toelichting op de gemaakte koppeling
Het is van belang om toe te lichten hoe het ledenbestand is gekoppeld aan de registratiebestanden en of het gelukt is om een volledige koppeling te realiseren.

Box 1:

- Licht toe op basis van welke kenmerken de werkgevers in het ledenbestand zijn gekoppeld aan de registratiegegevens. Dit kan bijvoorbeeld gaan om KvK-nummers, adressen, namen, lidnummers.
- Licht toe of de koppeling volledig is gelukt: zijn alle leden gekoppeld aan de registratiebestanden, of zijn er ook leden die niet gekoppeld konden worden?
- Als de koppeling niet volledig was, dan is het van belang om dit toe te lichten en de gevolgen voor het representativiteitscijfer te beschrijven.
- Als de registratie van het ledenbestand verschilt van de registratie van het registratiebestand, dan is het van belang om dit toe te lichten. Zo kan het zijn dat in het ledenbestand op holdingniveau is geregistreerd, maar in het registratiebestand op bedrijfsniveau. Geef in dat geval aan hoe hiermee omgegaan is en wat de gevolgen hiervan zijn op het representativiteitscijfer.

- Tabblad 7: de berekening van het representativiteitscijfer
Het is aan te raden om de berekening van het representativiteitscijfer, zoals opgegeven in de representativiteitsopgave, op een apart tabblad toe te voegen met links naar de onderliggende data. Hierdoor is de berekening beter te beoordelen en reproduceren.

Box 1:

- Voer met links naar de gegevens in tabblad 4 (registratiebestand na correcties) de volgende berekening uit:

Het aantal personen werkzaam bij werkgevers gebonden door de cao, die naar aard van hun functie respectievelijk werkzaamheden binnen de werkingssfeer van de cao vallen

Totaal aantal personen die binnen de werkingssfeer van de cao zou vallen, indien deze algemeen verbindend zou worden verklaard

× 100 %

- Er kunnen onzekerheden zijn in de berekening, bijvoorbeeld omdat u niet kunt corrigeren voor een verschil tussen de werkingssfeer van de cao en het registratiebestand. Het adresseren van deze onzekerheden komt de beoordeling van de representativiteitsopgave ten goede.
- Onderbouw in het geval van onzekerheden wat de gevolgen zijn van deze onzekerheid op het representativiteitscijfer. Het kan helpen om een kleine bandbreedte aan te brengen, waarmee u de onzekerheidsmarge rondom de schatting weergeeft. U kunt ook laten zien wat de gevolgen zijn op het representativiteitscijfer van verschillende veronderstellingen met betrekking tot de onzekerheden in de berekening.

- Stap 8: webformulier invullen

- De cao-partij dient vervolgens de representativiteitsopgave in te dienen via het digitale webformulier.
- In dit webformulier is het van belang om een toelichting over het uitgevoerde representativiteitsonderzoek te geven.
- Let op! Het is toegestaan een bijlage mee te sturen met het webformulier met een extra toelichting. U hoeft hierbij niet het gebruikte Excelbestand te ‘uploaden’, enkel de toelichting.
- Hierbij dienen in ieder geval de volgende onderdelen opgenomen te worden:

Tabblad 1, Box 3

- Toelichting over de overeenkomsten en verschillen tussen de werkgevers en werknemers die in de bronnen staan geregistreerd en de werkgevers en werknemers die onder de cao vallen;
- Toelichting over de wijze waarop rekening is gehouden/gecorrigeerd is voor verschillen tussen de werkgevers en werknemers in de bronnen en werkgevers en werknemers die onder de cao vallen.

Tabblad 5, Box 1

- Toelichting over de aanpassingen die u heeft doorgevoerd in de bronbestanden en waarom u deze aanpassingen heeft doorgevoerd;
- Toelichting over de veronderstellingen of vuistregels en een onderbouwing waarom elk van de veronderstellingen of vuistregels aanneemelijk is.

Tabblad 6, Box 1

- Toelichting over de kenmerken op basis waarvan werkgevers in het ledenbestand zijn gekoppeld aan de registratiegegevens;
- Toelichting over de volledigheid van de koppeling en – indien onvolledig – een toelichting over de gevolgen voor het representativiteitscijfer;
- Toelichting over de wijze waarop is omgegaan met verschillen in registratie tussen het bronbestand en ledenbestand.

Tabblad 7, Box 1, indien er onzekerheden zijn in de berekening

- Toelichting over de onzekerheden in het onderzoek en wat de gevolgen zijn van deze onzekerheid zijn op het representativiteitscijfer.

Opzet hulpmiddel enquête-onderzoek

- Tabblad 1: toelichting afbakening potentiële populatie en afbakening werkgevers en werknemers met enquête.

Ga voorafgaand aan de berekening na hoe de begrippen werknemer en werkgever zijn gedefinieerd in de cao. Zorg ervoor dat de vraagstelling in de vragenlijst aansluit bij de definities van de cao. Hiermee kan op nauwkeurige wijze worden bepaald welke werkgevers en werknemers onder de werkingssfeer van de cao vallen.

Box 1:

- Beschrijf hier de steekproef die u gaat trekken. Geef daarbij aan hoe u het adressenbestand/belbestand heeft samengesteld dat u gebruikt om werkgevers te benaderen;
- Geef ook aan wat de omvang van de steekproef is die u heeft getrokken. Trek hierbij een afzonderlijke steekproef getrokken voor leden en niet-leden. Het is nodig om dit afzonderlijk te doen omdat er voor allebei de groepen voldoende waarnemingen nodig zijn om over allebei de groepen betrouwbare uitspraken te doen. U kunt een steekproefcalculator gebruiken om de minimale omvang van de steekproef te bepalen voor zowel leden als niet-leden. Zie bijvoorbeeld de [Steekproefcalculator](#). Ga daarbij uit van de gebruikelijke foutenmarge van 5%, een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een spreiding van 50%.

Box 2:

- Plak/beschrijf hier de definitie van werknemers en werkgevers zoals die in de cao wordt gebruikt;
- Indien er onderdelen van de werkingssfeerbepaling gerenoveerd zijn in het avv-verzoek (bijvoorbeeld in geval van vrijwillige aansluiting), dient u hier rekening mee te houden bij de verzameling van de gegevens.

Box 3:

- Plak hier de vragenlijst die u gebruikt voor het bepalen van het aantal werkgevers en werknemers dat valt onder de werkingssfeer;
- Licht daarbij toe waarom de vragenlijst zorgt voor een goede afbakening van de werkingssfeer van de cao;
- Schenk daarbij aandacht aan de volgende punten:
 - (i) Zorg ervoor dat de vraagstelling in de enquête aansluit bij de definities van werknemer in de cao (zie Box 2). Gebruik hiervoor de exacte definitie van werknemers die onder de cao vallen in de vraagstelling;
 - (ii) Zorg ervoor dat de vraagstelling in de enquête aansluit bij de definities van werkgever in de cao (zie Box 2). Gebruik hiervoor de exacte definitie van werkgevers die onder de cao vallen in de vraagstelling;

- (iii) Vraag in de enquête expliciet naar het aantal werknemers op een specifieke peildatum, zodat alle gegevens betrekking hebben op dezelfde datum.

- Tabblad 2: bewaren belbestand/databestand

Het is noodzakelijk de databestanden/belbestanden die ten grondslag liggen aan het representativiteitsonderzoek te bewaren..

- Plak hier het databestand/belbestand met alle werkgevers die benaderd zijn voor het onderzoek. Geef de antwoorden op de vragenlijst (zie Tabblad 1: Box 3) weer met een aparte kolom voor iedere vraag. Geef het ook aan als een werkgever wel benaderd is, maar niet kon/wilde meewerken aan het onderzoek en (in een aparte kolom) de reden waarom de werkgever niet kon/wilde meewerken;
- Geef daarnaast in een aparte kolom aan of de werkgever lid/geen lid is van de werkgeversorganisatie.

- Tabblad 3: berekening en onderbouwing weeg-/ophoogfactoren

Het inschatten van het aantal werknemers bij niet-responderende werkgevers dient te worden onderbouwd.

- U heeft vermoedelijk niet alle werkgevers bereikt met de enquête: er is sprake van non-respons. Voor de non-respons moet u een inschatting maken van het aantal werknemers dat werkt bij deze werkgevers. Licht op dit tabblad nauwkeurig toe hoe u tot de inschatting bent gekomen en waarom de inschatting aannemelijk is;
- Kijk daarvoor eerst of er sprake is van *selectieve* non-respons: zijn werkgevers met veel werknemers onder- of oververtegenwoordigd in het onderzoek?
 - (i) Als dit zo is, dan kan dit leiden tot een vertekening van de uitkomsten. In dat geval is het aan te raden een non-responsonderzoek uit te voeren of te onderbouwen waarom u ondanks de selectieve non-respons voldoet aan het meerderheidsvereiste;
 - (ii) Als dit volgens u niet zo is, dan dient u hier te onderbouwen waarom er geen sprake is van selectieve non-respons;
- Maak vervolgens een onderbouwde inschatting van het aantal werknemers bij de non-respons. Doe dit afzonderlijk voor zowel leden als niet-leden;
- Tel het ingeschatte aantal werknemers van leden en niet-leden in de non-responsgroep op bij de responsgroep.

- Tabblad 4: de berekening van het representativiteitscijfer

Het is aan te raden om de berekening van het representativiteitscijfer, zoals opgegeven in de representativiteitsopgave, op een apart tabblad toe te voegen met links naar de onderliggende data. Hierdoor is de berekening beter te beoordelen en reproduceren.

- Voer vervolgens met links naar de gegevens in tabblad 2 (databestand) de volgende berekening uit:

Het aantal personen werkzaam bij werkgevers gebonden door de cao, die naar aard van hun functie respectievelijk werkzaamheden binnen de werkingssfeer van de cao vallen

Totaal aantal personen die binnen de werkingssfeer van de cao zou vallen, indien deze algemeen verbindend zou worden verklaard

× 100 %

- Er kunnen onzekerheden zijn in de berekening, bijvoorbeeld omdat u aannamen moet maken over het aantal werknemers bij niet-responderende werkgevers. Het adresseren van deze onzekerheden komt de beoordeling van de representativiteitsopgave ten goede;
- Onderbouw in het geval van onzekerheden wat de gevolgen zijn van deze onzekerheid zijn op het representativiteitscijfer. Het kan helpen om een kleine bandbreedte aan te brengen, waarmee u de onzekerheidsmarge rondom de schatting weergeeft. U kunt ook laten zien wat de gevolgen zijn op het representativiteitscijfer van verschillende veronderstellingen met betrekking tot het aantal werknemers bij niet-responderende werkgevers.

- Stap 5: webformulier invullen

- De cao-partij dient vervolgens de representativiteitsopgave in te dienen via het digitale webformulier;
- In dit webformulier is het van belang om een toelichting over het uitgevoerde representativiteitsonderzoek te geven;
- Let op! Het is toegestaan een bijlage mee te sturen met het webformulier met een extra toelichting. U hoeft hierbij niet het gebruikte Excelbestand te ‘uploaden’, enkel de toelichting;
- Hierbij dienen in ieder geval de volgende onderdelen opgenomen te worden:

Tabblad 1, Box 3

- Toelichting over het trekken van een steekproef en de samenstelling van het adressenbestand/belbestand;
- Toelichting over de omvang en betrouwbaarheid van de steekproef voor zowel direct als indirect gebonden werkgevers.

Tabblad 3

- Toelichting over de inschatting van het aantal werknemers bij niet-responderende werkgevers;
- Toelichting over de selectiviteit van de non-respons;
- Als er sprake is van selectieve non-respons: toelichting over het (eventuele) non-responsonderzoek en/of een onderbouwing waarom u ondanks de selectieve non-respons voldoet aan het meerderheidsvereiste.

Tabblad 4, Box 1, indien er onzekerheden zijn in de berekening

- Toelichting over de onzekerheden in de berekening en (eventueel) de wijze hoe u daarmee om bent gegaan.